Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ...-нээ гарана. | № 103 (18426) | 1990 оной майн 4, пятница | Сэн 3 мүн.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ГАЗАР ОЛГОХО БА АБАХА ЗАРИМ АСУУДАЛНУУД ТУХАЙ

РСФСР-эй газарай шэнэ кодексын баталан абтаха болотор РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ тогтооно:

1. РСФСР-эй Газарай кодексоор тогтоогдоһон, 1970 оной июлиин 1-нэй РСФСР-эй Хуулияр баталагдаһан гуримаар гүрэнэй ба ниитын хэрэглэмжэдэ, хэрбээ Газар тухай ССР Союзай болон союзна республиканuudай Хуулияр, мүн тус тогтоолоор ондоо зүйлэй хараалагдаагүй байгаа һаань, автономито республиканuudай Министрнүүдэй Соведүүд болон нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ автономито республиканuudай Верховно Соведүүд болон арадай депутадуудай нютагай Соведүүд газар олголгые ба абалгые бэелүүлхэ.

РСФСР-эй Газарай кодексоор тогтоогдоһон гуримаар РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет газар олгохо ба абаха хэрэгые бэелүүлхэ.

2. Газар тухай ССР Союзай болон союзна республиканuudай хуулиин үндэһэ һууриин 9-дэхи статьягаар (5-дахи, 8-дахи ба 10-дахи пунктнуудһаа бэшэ) хараалгдаһан ушарнуудта элдүүриин газарай янзаһаа ба талмайһаа дулдыдангүй, газарай участогуудые эзэлхэ гү, али хэрэглэхэ эрхые болюулха тухай, мүн таряашадай ажахы эрхилхын тула, арендэдэ гадна хүдөө ажахын бусад хэрэглэмжэдэ үгэхэ зорилгоор нөөсын газарта тэдэниие оруулха тухай шиидхэбэринүүдые арадай депутадуудай районно, городской Соведүүд баталан абаха гэжэ тогтоохо.

Таряашадай ажахы эрхилхын тула үгтэхэ газарай участогай саада захын хэмжээнүүдые автономито областьнуудай, автономито округуудай, хизаарай ба областной арадай депутадуудай Соведүүд, харин автономито республиканuudта — автономито республиканuudай хуулияр тогтоогдоһон гуримаар тодорхойлогдохо.

Газар тухай ССР Союзай болон союзна республиканuudай Хуулиин үндэһэ һууриин 28-дахи статьятай зохилдуулан, хэрэглэмжэдэ ба арендэдэ үгэхын тула колхоз, совхозуудай, бусад предприятинуудай, эмхи зургаануудай, организацинуудай газарай участогуудые тэрэнэй талмайһаа дулдыдангүй абажа, хүдөөгэй һуурин тосхонуудай газарай бүридхэлдэ оруулха хэрэгые автономито областьнуудай, автономито округуудай, хизаарай ба областной арадай депутадуудай Соведүүд, харин автономито республиканuudта автономито республиканuudай хуулияр тогтоогдоһон гуримаар бэелүүлэгдэхэ.

3. Баталагдан абтаһан сагһаа хойшо тус Указ хүсэндөө орохо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **В. ВОРОТНИКОВ.**

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **С. ЧИСТОПЛЯСОВ.**

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ХУРАМХААНАЙ РАЙОНОЙ ТҮБЭЙ БОЛЬНИЦЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ «ТҮЙМЭР САРАЛГАДА ШЭН ЗОРИГ ГАРГАҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түймэрэй үедэ үхибүүдые аршалан абарха талаар эрэлхэг зориг гаргаһанайнь, шэн габьяата ябуулгануудые хэһэнэйнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө **«Түймэр саралгада шэн зориг гаргаһанай түлөө»** медаляар шагнаха:

Бадмаев Нима Буянтуевичые — автомобилиин жолоошон;
Гомбоева Эльвира Зориктуевнае — врач.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **В. ВОРОТНИКОВ.**

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **С. ЧИСТОПЛЯСОВ.**

Москва, 1990 оной апрелиин 25.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

РСФСР-эй АРАДАЙ ЭРДЭМ ҺУРАЛСАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ «РСФСР-эй ҺУРГУУЛИИН ГАБЬЯАТА БАГША» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Һурагшадые һурган хүмүүжүүлгэдэ габьяатай байһанайнь, олон жэлдэ аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө Россин Федерациин арадай эрдэм һуралсалай хүдэлмэрилэгшэдтэ **«РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ

Петров Виктор Леонтьевичто — Загарайн районой Шэнэ-Бэрээнэй дунда һургуулиин багша.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **В. ВОРОТНИКОВ.**

РСФСРэй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **С. ЧИСТОПЛЯСОВ.**

Москва, 1990 оной апрелиин 28.

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРБАН ХОЁРДОХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕССИИН ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ ТУХАЙ

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй ... сесси үсэгэлдэр, майн 3-да Соведүүдэй байшэнгэй ...-зал соо хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлбэ.

...едэй сессиин хоёрдохи заседаниие республикын Соведэй Түрүүлэгшэ **С. Н. Булдаев** нээхэдээ, ... заседанида арадай 144 депутат ерээд байна.

...едэй нэгэдэхи сессиин түрүүшын заседаниин ...һан Буряадай АССР-эй арадай депутат С. А. ...урасхаалые арадай депутадууд шэмээгүй хүл ...болбо.

...дахи сессиин хоёрдохи заседани дээрэ зүбшэн ... табигдаба. Сессиин тус заседани дээрэ ... зүбшэн хэлсэгдэхэ болобо:

...АССР-эй Министрнүүдэй Соведые байгуулга;
...АССР-эй Арадай хиналтын комитедые һунгалга;
...АССР-эй Верховно сүүдые һунгалга;
...АССР-эй городской болон районно арадай сүүдүүд ...нарые һунгалга;
...АССР-эй гүрэнэй арбитрнууд тухай;
...АССР-эй Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинууд ... тухай саг зуурын дүрим баталха тухай;
... хүн зониие эдеэ хоолсор хангалгые һайжаруулха ... хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тухай;
...АССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин ээлжээтэ ... үнгэргэхэ болзор тухай;
...асуудалнууд.

...удалаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ...гшэ **В. Б. Саганов** үгэ хэлэбэ. Тэрэ Верховно ... сессиин түрүүшын заседаниһаа хойшо үнгэрһэн ... правительствын бүридэл байгуулха тухай асуудал ... үргэлжэлүүлэгдээ гэжэ мэдээсэбэ.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй нэ... орлогшоноор **В. К. Агаловай, А. М. Шевченкын** кандидатурые нүхэр Саганов сессидэ дурадхаба. Тус кандидатурые баталха гэһэн шиидхэбэри сесси абаба.

Тэрэшэлэн республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшоноор мүнөө Түрүүлэгшын орлогшоноор ажаллажа байһан **М. И. Семенов, Е. А. Тарасюк,** түрүүлэгшын орлогшоор, мүн Госпланай түрүүлэгшээр **Л. П. Табалаев,** Министрнүүдэй Соведэй хэрэгүүдые эрхилэгшээр **В. Ф. Потехин** баталагдаба. Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи үшөө нэгэ орлогшые сессиин удаадахи заседани дээрэ хаража үзэхэ гэһэн шиидхэбэри абтаба.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшонор, мүн орлогшонор бодожо, ажалайнгаа намтарнуудые хөөрэхэһөө гадна арадай депутадуудай олон тоото асуудалнуудта харюусаһан байна. Жэшээлхэдэ, нүхэр Л. П. Табалаевта Буряадай АССР-эй арадай депутадууд **В. Б. Нимаев, В. Р. Соктоев, В. И. Трофимов, Е. Ж. Щеголева, В. О. Гейдебрехт, И. Т. Павлов, В. А. Иванов** болон бусад асуудалнуудые табижа, дүүрэн харюунуудые абаһан байна.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Саганов республикын финансын министрээр М. Г. Намсараевые, дотоодын хэрэгүүдэй министрээр С. Ф. Ивановые, арадай эрдэм һуралсалай — С. Д. Намсараевые, худалдаа наймаанай — Г. К. Скрябиковые, элүүрые хамгаалгын — В. В. Тармаевые, нютагай промышленностиин — В. Л. Савельевые, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын — В. Г. Колесниковые, соёлой — Д. Б. Сангажаповае, социальна хангалгын министрээр В. А. Агаловае һунгахые дурадхаба. Республикын юстициин министрэй тушаалда кандидатурые сессиин удаадахи заседани дээрэ дурадхахаб гэжэ Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ хэлээ.

Соёлой министрэй тушаалда М. Х. Жапхандаевай кандидатурые дэмжэхэ тухай соёлой ба искусствын ажал ябуулагшадһаа бэшэг ороһон юм. Тиимэһээ арадай депутадууд нюусаар дуугаа үгэжэ, али нэгыень шэлэжэ һунгана бэзэ гэжэ нүхэр Саганов хэлээ.

Соёлой министрэй тушаалда дэбжүүлэгдэһэн Д. Б. Сангажапова М. Х. Жапхандаев хоёр хойно хойноһоо һубарилдан ендэртэ гаража, ажал ябуулгынгаа программа тухай сугларгашадта хураангыгаар хөөрэжэ үгэбэ. Удаань тэдэнэр арадай депутадуудай асуудалнуудта харюусаа.

Буряадай АССР-эй арадай депутадууд Э. Г. Сократова, Л. Ч. Нимаева нүхэр Д. Б. Сангажаповагай түлөө, арадай депутадууд Н. Ю. Мадуев, Д. Т. Цыремпилов нүхэр М. Х. Жапхандаевай түлөө дуугаа үгэхыень арадай депутадуудые уряалба.

Буряадай АССР-эй арадай депутадуудай нюусаар дуугаа үгэһэнэй дүнгүүдээр хэниинь шье арадай депутадуудай 50 процент дууе абажа шадабагүй. Тиимэһээ Буряадай АССР-эй соёлой министр сессиин удаадахи заседани дээрэ һунгагдаха болобо.

Министрнүүдэй кандидатуранууд гол түлэб бүхы талаһаа зүбшэн хэлсэгдээ гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, республикын худалдаа наймаанай министр Г. К. Скрябиковай кандидатурые зүбшэн хэлсэлгэдэ Буряадай АССР-эй арадай депутадууд **Г. К. Языков, М. Г. Долгоаршинных, М. Х. Харануев, Д. Р. Гнеушев, В. А. Иванов, А. Ф. Покацкий, П. Г. Зильберман, А. П. Шапиро, В. В. Устинов, С. П. Гаврилов,** СССР-эй арадай депутадууд **В. Е. Карепин, С. Г. Шапхаев** хабаадаба.

Үни удаан саг соо болоһон зүбшэн хэлсэлгын удаа республикын худалдаа наймаанай министрэй кандидатурые Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин удаадахи, байгша оной майн 29-дэ болохо заседани дээрэ дахинаа хаража үзэхэ гэһэн шиидхэбэри сесси баталан абаба.

Верховно Соведэй сесси финансын министрээр **М. Г. Намсараевые,** дотоодын хэрэгүүдэй — **С. Ф. Ивановые,** арадай эрдэм һуралсалай — **С. Д. Намсараевые,** элүүрые хамгаалгын — **В. В. Тармаевые,** нютагай промышленностиин — **В. Л. Савельевые,** хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын — **В. Г. Колесниковые,** социальна хангалгын министрээр **В. А. Агаловае** батална.

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин хоёрдохи заседани майн 4-дэ хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлхэ юм.

Манай корр.

Үдэр бүхэнөө — үндэр ургасада

...РХЭТЭЙШЬЕ ҺААНЬ, ...ЭЛҮҮЛХЭБДИ

...хүдэлжэ байһан ...ай үрэ дүнгүүд ...агай уларилай ...ээ баһал нилээд ...эшэ ааб даа. Хү... ...ра хүлһэеэ гам... ...эжэ, одоошье ...абахал ёһотойбди ...ашни, заримдаа ...гандуу зун бо... ...ешэ хуу буруу ...даа.

...шалангай звено ...аад онуудай тэн ...ногооной яһала ...ургаса абадаг бай... ...ай хоёр жэлдэ ...а. Жэшээнь, нё... ...гүй, оролдожо ...сабшалангай гек... ...оройдоол 10,2 ...абаа һэмди. Ту... ...эй 14,5 центнер

...һан оодтэй ороогүй, мүнөө хуурайгаар, хүйтөөр һалхилжа, хүрьһэндэ байгаа болоһон шииг нойтыень хатаажал байна бшуу. Иимэ сагта бидэ бүхы хүсэ шадалаа, арга боломжонуудаа элсүүлжэ хүдэлхэ болонобди. Ондоо арга үгы.

Намтай сугтаа звенодомни луговодууд В. И. Викулин, В. А. Шелкунов, А. В. Викулин, В. В. Коноваленко, минии хүбүүн Виктор Сокольников хүдэлдэг.

Гол сабшалангууднай Уляата, Дарханха болон Һууринха гэжэ гурбан ондоо газарта оршодог юм. Тэрэмнай хамтадаа 184 гектар болодог. Бүхы сабшалангай хахадһаа ехэнхинь уһалагдадаг нэрэтэй. Тиихэдэ хорёод шахуу гектарынь олон жэлэй ногоо тариһан газар.

...ганиинь юуб гэ... ...жэлдэ хабарынь ...аргагүй хагсуу ...аад, июнь-июль ...оо мүртэй ороо... ...иимэһээ ногооной ...доо. Газараа хэ... ...адамнай хуурай ...наран хатаа... ...һэн.

...хабар-зунай хаһа ...хүндэшэг бай... ...нэ. Үбэлдөө са...

Бидэ жэл бүхэндэ сабшалангаа модо, шулууһаа, боролжо бургааһанһаа сэбэрлэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал табигдагбди. Юуб гэхэдэ, эдэ бүгэдэһөө боложо, ногоо сабшаха, үбһыень хуряахада гээлтэ гараха байна ха юм. Манда һогооборишье үбһэн үнэтэй. Гадна жэл бүри сабшалангаа борнойлжо, хүрьһэнэйнь дээгүүрхиие зөөлэрүүлдэг, хүбхэн, хуушан хагдыень үгы болгодогбди.

Звенодомнай газар уһалха бүлүүр станци үгы юм. Тиимэһээ гол горхоной уһа эхиндэнь хаагаад миил жэжэ пубаг ханаабуудаар гаргажа, сабшалангаа уһалуулдагбди. Энэ хабарһаа хойшо 80 гаран гектарта уһа табяад байнабди.

Үнгэрэгшэ үбэлдөө өөһэдынгөө хүсөөр 900 тонно шэбхэ газартаа гаргаабди. Хэрбээ өөһэдын мэдэлэй техникэтэй һаа, энээнһээ һураггүй ехэ үтэгжүүлгэ зөөхэ арга байгаа. Теэд оройдоол 2 багахан трактораар юун бирагдахаб даа. Тэрэ мүртөө үбэлдөө звеногой гэшүүд малай гүүртэ, отаранuudта тэжээл зөөжэ, тухагүй хүдэлөө ха юм.

Өөһэдын тракторнуудтай, илангаяа газарай үрэжэл дээшэлүүлхэдэ хэрэгтэй техникэтэй, дааһан сабшалан дээрэ түхэрээн жэлдэ хүдэлхэ аргатай һаа, байгаалиин, сагай уларилай тохёолдуулһан, бэрхэшээлые дабажа тогтуурита һайн ургаса ходо абадаг болохол һэмди гэжэ һанагшаб. Улаан гараараа юун ехэ юумэ бүтээхэбши даа.

Тиибэ ябашье энэ жэлдэшье сагай уларилай орёо бэрхэтэй байгаашье һаань, бараг ургаса абахын тула бүхы шадалаараа оролдохобди, хамаг мэргэжэл шадабариа элсүүлэн хүдэлхэбди гэжэ нүхэдэйнгөө зүгһөө мэдүүлжэ байнаб.

Н. СОКОЛЬНИКОВ,
Загарайн районой Харацайн совхозой
сабшалангай звеное даагша.

ЗААХАШЬЕ ЗАБҺАР ГАРГАХАГҮЙ

Орёо бэрхэтэй, хагсуу хүйтэн, хуурай уларилтай хабар боложо байһан дээрэһээнь газарта элдүүрилгэ, тарилга хэхэдээ, нэгэл ондоохон арга хэрэглэхэ, хүрьһэндэ байһан багаханшье шииг нойтые алдахагүй гэжэ оролдохо шухала болоно.

Энээниие хараада абажа, манай совхозой механизаторнууд сэбэр паар дээрэ борной шэрэжэ, хүрьһэнэйнь шииг нойто хушаха хүдэлмэри саг соонь үсөөхэн үдэр соо хэжэ дүүргэбэ. Түрүүшын үдэрһөө 9 агрегат хүдэлгэгдөө. Дүршэлтэй механизаторнууд А. Собенников, М. Базаров, Д. Доржиноев гэгшэд илангаяа бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлөө гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Тиигэжэ 1200 гектарта шииг нойтон хушагдаа.

Үнгэрэгшэ намартаа һайн шанартайгаар хахалагдаһан, дээгүүрээ жэгдэлэгдэһэн, монсо-сонсо шоройгүй паарые дан гүнзэгыдэ борнойлонгүй, миил һөөлжүүлэн, хүндэлэн шлейфовани хэхэдэ таатай байба. Юуб гэхэдэ, энэнь дээгүүрээ хальһатан хатаһан хүрьһые хүдэлгэжэ, үшөө дахин нягтаруулхада, шииг нойтониинь муу бэшээр баригдана бшуу.

Колхозой олонхи бригаданuudай механизаторнууд диилэнхидээ 15—20 жэлдэ нэгэл тарялан дээрээ хүдэлжэ байһан хүнүүд юм. Тиимэһээ тэдэ газараа һайн мэдэнэ. Хаана ямар ургамал һайнаар ургадаг бэ, хүрьһэнэй үрэжэл ямар бэ, шииг нойтоор хэр байдаг бэ гэжэ хуу мэдэхэ.

Энэ жэлдэ бидэ бултадаа хэлсэжэ үзөөд, сагай уларилай эрхэ байдалые хараада абан, хара таряае түсэбһөө хоёр дахин ехээр тариха гэжэ шиидээбди. Нэгэдэхеэр, манай эндэхи хуурай уларилтай, хүнгэн хүрьһэтэй газарта энэ таряалан гандуу жэлдэшье бусад ургамалнуудта орходоо ехэ ороохо, һолоомо үгэдэг. Хоёрдохёор, хара таряа эгээл эртэ, майн 1—2 болотор гэхэ гү, али газарай хүрьһэнэй үшөө нойтоншог байхада тариха арга олгоно.

Байгша ондо колхоздо бүхыдөө 3600 гектарта ороохо **таряан таригдаха юм. Тэрэнэй тэн хахадынь сэбэр паар дээрэ таригдаха байна.**

Шэниисээ энэ жэлдэ майн 15 болотор, обёос, ешмээнээ июниин нэгэн болотор тарихабди. Ушарынь гэхэдэ, гандуу жэлдэ ороохото ургамалнуудай тарилгые нэгэ бага хойношог болгоходомнай, тарянай гараса июлиин хура бороодо дүтэлүүлэгдэхэ ха юм.

Бригаданuudта тарилгын үедэ хүдэлгэгдэхэ оньһон машина, техникэ хуу бэлэн болгогдонхой, агрегадууд хүдэлхэ хүнүүдээр бүридхэгдэнхэй.

Хабарай тарилгын бүхы хүдэлмэрике таатай хаһа болзортонь эхилээд, эгээл түргэнөөр ябуулха һанаатайбди.

С. МОНХОЕВ,
Ивалгын районой Оронгын совхозой ахамад агроном.

ҮДЭР, ҺҮНИГҮЙ УҺАЛАГДАНА

Эрхирэгэй совхозой түб һууриһаа сааша дүрбэн километрэй газарта, Хори ошодог дардам харгыһаа урагшаа Үдэ голой эрьедэ тодхогдоһон бүлүүр станци холоһоо тэбхын харагдана. Шэнэ-Хорёодо СМП-80/100 түхэлэй бүлүүр станци һаянай хүдэлгэгдэжэ захалаа. Эндэ моторист Михаил Петрович Елисеев ажаллажа байба.

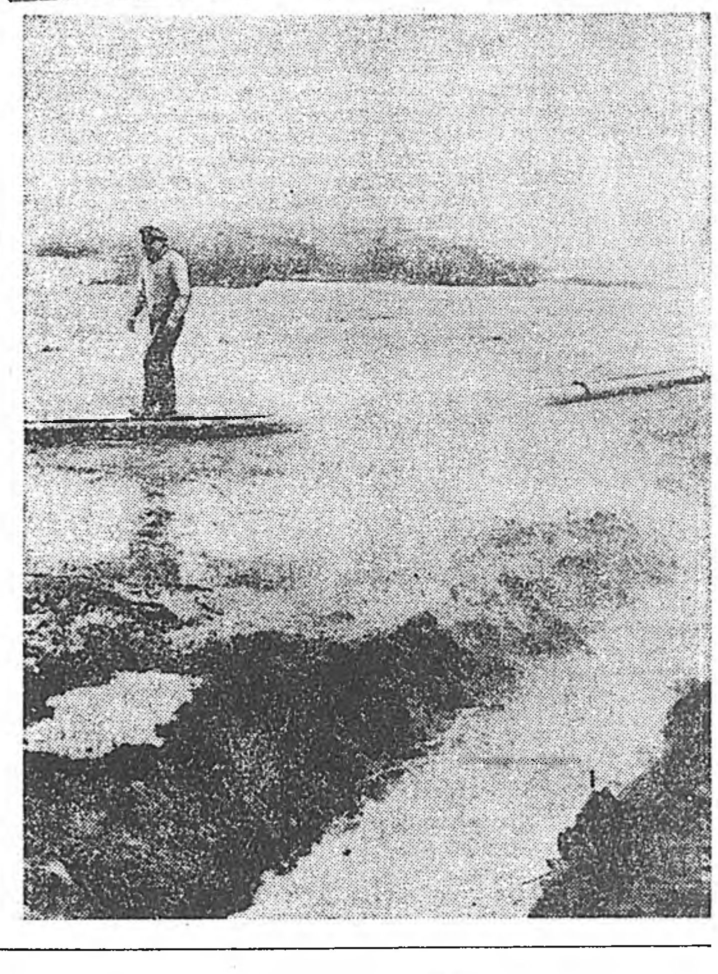
— Бүлүүр энэ станци үдэр һүнигүй хүдэлгэгдэһөөр хахад һара болобо. Һүүлэй үедэ һүниндөө хүйтэн байна. Үдэ голдо уһан багашаг. Намтай хамта Рашид Салипович Назимов хоёрдохи мотористаар хүдэлнэ. Хоюулан ээлжэлээд хоёр халаанда хүдэлнэбди. Даажа абаһан 90 гектар участогаа хэдэн удаа уһалжа, баян ургаса абахые оролдонобди. Манай лугомелиоративна бригадын бригадираар ажахын дүй дүршэлтэй механизатор Григорий Рахимзянов томилогдонхой,—гээд моторист М. П. Елисеев хэлээ һэн.

Шэнэ-Хорёоной сабшаланһаа саашаа харгын хоёр тээ нэмжыһэн сабшалан дээрэ наг шэбхэ тараагданхай. Мүн эндэ ута хоолойнуудһаа уһан урдана. Хүнгэн хоёр тракторaap минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдажа байба.

115 гектарай Бусын сабшалангые луговодууд Бадма Эрдынеев наһанайнгаа нүхэр Алла Цыденоватай даажа абанхай жэл бүри һайнаар уһалжа, ногооной баян ургаса абадаг юм. Мүн Нарин-Шэбэрэй үнинэй хонишон Баир Цырендоржиев 50 гектар сабшалангаа саг соонь уһалаад, үтэгжүүлээд, үбһэ ехээр хуряажа абадаг болонхой.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

Загарайн район.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: моторист М. П. Елисеев; сабшалан үдэр һүнигүй уһалагдана.

ҮГЭРСЭ, МАНГИР, АРБУЗ...

Яруунын районой Целинныdefault дунда һургуулиин һурагшад һүүлэй жэлнүүдэй туршада өөһэдынгөө теплицэ соо огородой эдеэ ургуулдаг болонхой. Үнгэрһэн жэлдэшье тэдэнэр нютагайнгаа хүн зондо ногоон ургамал ехээр худалдажа, һургуулиингаа жасада айхабтар ехэ мүнгэ оруулжа амжаа һэн.

Мүнөө хабарай эдэ үдэрнүүдтэ теплицэ соо ороболтнай, зунайхяар анхилжа байхал даа. Үндэрөөр, пагшагараар ургаһан үгэрсын ногоон эшэнүүд эндэхи байдалые ондоо болгон хубилгана.

— Үхибүүд мангир ургуулаад, мүнөө нютагайхидтаа худалдажа эхилэнхэй. Сагай уларилһаа боложо, үгэрсын рассада оройшог һуулгаа һэмди. Иимэ ушар дээрэһээ үгэрсэнүүднай һаянайл сэсэглэжэ байна. Агуу Илалтын 45 жэлэй ойн һайндэрэй урда тээ түрүүшынгээ ургаса хуряажа абахаар хараалнабди,— гэжэ һургуулиин директор В. Князев хэлэнэ.

Теплицын талмайн тэн хахадыень үгэрсэ эзэлдэг байна. Тиигэншьегүй аргагүй. Юуб гэхэдэ, үхибүүд эртын үгэрсэ ургуулхадаа, гаргашала харюулха аргатай ха юм. Нүгөө тэн хахадыень арбузын рассада эзэлхэ түсэбтэй.

К. СУДАНОВ.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

Залуушуулай дунда физкультурно-элүүржүүлгын хүдэлмэри хүгжөөхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Улаан-Үдын индустриальна техникумэй физическэ хүмүүжүүлгын талаар хүтэлбэрилэгшэ Борис Лхасаранович **Бальчиковта** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

* * *

Түмэр замай транспортын талаар габьяатай байһанайнгаа түлөө Зүүн Сибириин түмэр замай Улаан-Үдэ станциин поезднуудые бүридхэгшэ Михаил Леонидович **Сушко** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй транспортын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

* * *

Хүдөө ажахын талаар габьяатай байһанайнгаа, олон жэлэй туршада оролдосотой һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө Тарбагатайн районой «Маяк» колхозой һүнэй фермые даагша Михаил Арсентьевич **Хамуев** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй габьяата малшан»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

* * *

Капитальна барилгын талаар габьяатай байһанайнгаа түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ гэбэл:

Прокапец Анна Мефодьевна — «Улан-Удэтрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 397-дохи поездын шулуушан,

Протасов Валерий Яковлевич —«Спецстроймеханизация» трестын тусхайта управлениин экскаваторай машинист.

* * *

Соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй кадрнуудые бэлдэхэ материально-техническэ бааза байгуулха, бэхижүүлхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институдай проректор Савелий Андреевич **Осокиндо** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

* * *

Үйлэдбэриин үндэр дүнгүүдые түйлаһанайнь, олон жэлэй туршада оролдосотой һайнаар ажаллаһанайнь түлөө Зүүн Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин локомотивна депогой электровозой машинист Владимир Викторович **Македонскиие** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Үйлэдбэриин үндэр дүнгүүдые түйлаһанайнь, олон жэлэй туршада оролдосотой һайнаар ажаллаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба гэбэл:

Загузина Людмила Ивановнае — «Спецстроймеханизация» трестын барилга-хабсаралгын 2-дохи управлениин үйлэдбэриин-техническэ таһагай начальник,

Семенов Семен Михайловичые — «Улан-Удэтрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 834-дэхи поездын модошо дархан.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын болон партиин Уставай проектнүүдые зүбшэн хэлсэнэбди

ОНОЛ АРГАНУУДАА НАРИЖУУЛХА

Һаһанайнгаа хани нүхэр Долгор Содномовна Бартаевтай олон жэлэй туршада Жэмһэг һууриндa ажаһууна гээшэбди. Коммунис партиин гэшүүн болоhоорни 48 жэл үнгэрөө, Долгор Содномовна 46 жэлэй саана партида абтаа һэн. Манай хуби заяан хорёод оноор түрэhэн зоной хуби заяантай адли. 14—15 наһатайдаа ажалаймнай намтар эхилhэн байна. Тэрэ үеэр манай гүрэн дотор болоhон үйлэ хэрэгүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсагша һэмди.

1939—1940 онуудта сагаан финнүүдтэй бологшо дайнда хабаадахадаа, взводой командир ябааб. Хүшэр байлдаанда гарни шархатаа һэн. Нютагаа бусажа, одоошье ажабайдалаа түбхинүүлжэ байтарни, фашис Германи Эхэ орондомнай добтолон ороо бэлэй. Дайнай эхилхэдэ, Ахын райондо багшаар хүдэлжэ байгааб. Орлик тосхондо ДОСААФ-ай зүһөө сэрэгтэ татагдаһан зонике залуу сэрэгшын һургуули гарагша һэмби. 1942 ондо сэрэгтэ татагдажа, Баруун-урдахи, 3-дахи Украинска фронтнуудай сэрэгүүдэй бүридэлдэ немец эзэмдэгшэдтэй дайлалдаһан байнаб.

1943 оной октябрь һарада Запорское хото шадар болоhон байлдаанда зүүн хүлөө, үбсүүгээ хүндөөр шархатажа, сэрэгэй албанһаа сүлөөлэгдэжэ, нютагаа бусаһан хүмби. Олон жэлэй туршада хани нүхэртэеэ суг Ахын райондо хүдэлөөбди. 1963 ондо Түнхэнөө бусажа, хүндэтэ амаралтада гаратараа, Саяанай совхоздо хүдэлhэн байнабди. Долгор Содномовна дайнай үедэ тылдэ шударгы бэрхээр хүдэлөө гэhэн медаляар шагнагдаhан юм. Мүнөө гэртээ хоюулан һуухадаа, үнгэрhэн жэлнүүдые үетэн нүхэдөө дурсажа һуугшабди. Гүрэн доторнай боложо байгаа хубилган шэнэдхэлгые ветеранууд дэмжэжэ, шэнэ ажабайдалвар һонирхоно.

Партиин XXVIII съезд дээрэ батаhагдаха КПСС-эй ЦК-гай Платформын, Уставай проектнүүдтэй бидэ хоёр анхаралтайгаар танилсаабди. Уставай проект соо партиин гэшүүн болохо кандидадай стаж үгы хэхэ гэhэн дурадхал зүбтэй. Эхин эмхинүүдэй суглаан дээрэ партиин гэшүүндэ сэхэ ябалгые дэмжэнэбди. Партиин гэшүүнэй түлбэри 50 процент хүрэтэр эхин эмхидэ үлөөхэ гээшэ тон зүб. Партиин эхин эмхинүүдэй дарганuудта нэмэлтэ түлбэри бии болгохые дурадханабди. Эхин эмхинүүдэй шиидхэбэриие хубилгаха эрхэ хэндэшье олгохогүй. Партиин гэшүүнhээ гараха гээшые hайн дуранай болгохо.

Советскэ Союзай Коммунис партиин гэшүүд мүнөө сагта һанал бодолоо нэгэдүүлжэ, Агуу Ленинэй хэрэгые саашань дэбжүүлхэ ёһотой байна. Хүндэтэ амаралтада гарахадаа, партиин ветеранууд олонхи ушарта ниитын, партийна ажалда хабсаданагүй, гэртээ һуудаг болошоно. Тиимэһээ партийна эмхиин бюро, парткомууд ветерануудай дунда эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулха байна. Партиин гэшүүн болоходо, зууршалга үгэлгэ байха ёһотой, харин зууршалга үгэгшэ хүнэй харюусалга тон ехэ болгохо.

Съезд дээрэ РСФСР-эй Коммунис парти байгуулагдаа хадаа федеративна үндэһэ һууритай байха ёһотой. Юундэб гэхэдэ, Россида зуугаад яһатан зон ажаһууна. Яһатан бүхэндэ өөрын онсо хандалга, анхарал байха ёһотой гэжэ һананабди.

С. БАРТАЕВ,
партиин, дайнай, ажалай ветеран.

УДЭР БУХЭНӨӨ ҮНДЭР УРГАСАДА

МАНАЙ ОРОЛДОЛГОҺОО

Мүнөө хаа хаанагүй гол хүдэлмэри имагтал хүсэ ехэтэй техникын ашаар хэгдэнэ гээшэ. Тиимэһээ механизаторнуудай мүнөө хүдөөгэйхидэй хараха байха хүнүүд болоно ха юм. Ажахыдамнай таряа тариха, тэрэниие хуряаха, сабшалан үһалха, мүн тэжээл бэлэдхэхэ ажалда гансал машина, техникэ хэрэглэгдэнэ бшуу.

Эдэ үдэрнүүдтэ манай совхозой сабшалан дээрэ үрэжэлыень һайжаруулха, мүн уһа бүлэдэг станцинуудаар үһалха ажал ябуулагдажа эхилбэ. Мүнөө ажахыдамнай уһа бүлэдэг 8 станци сабшалан үһалжа байнхай. Энэ жэлдэ бидэ саһанай ехэ байһан дээрэһээ уһа бүлэдэг станцинуудаа урдынхиһаа оройтон хүдэлгөөбди. Урдань энэ хүдэлмэри 15—20 хоног урид эхилэгдэдэг һэн. Гэхэтэй хамта хүйтэндэ сабшалан үһалхада, аша туһа болодоггүй гэжэ олон жэлэй дүршэл гэршэлээ. Гадна үбһэнэй өөрынь үнэ сэн доошолуулхын тула уһа бүлэдэг станцинуудые шадаал һаа, үсөөнөөр хэрэглэжэ болоно. Хэды тиигэбэшье һаань, механизаторнуудай станцинуудаа эртэнһээнь заһабарилһан юм. Мүнөө Шэбэрсэдэ Ч.-Ц. Н. Тудупов, Б. Д. Цырempилов, Ботоолодо — А. Э. Дырчиков, Ендхээгтэ — В. Б. Самбаев, Хуурай-Баргажанда — Б. Х. Дармаев, Аянда — А. Э. Ухинов, З. Б. Будаев, Аллада — С. Л. Муханаев гэгшэд СНП-50/80 ба СНП-75/100 түхэлэй уһа бүлэдэг станцинуудые хүдэлгэнэ. Тиихэдэ ажахыда сабшалан дээрэ нэг шэбхэ гаргаха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа эхилээ.

Совхоздомнай мүнөөдөө хамта дээрээ 42, тэрэ тоодо хүндэ 9, МТЗ түхэлэй 17, Т-40 түхэлэй 5, Т-25 түхэлэй 4, Т-16 түхэлэй 1, К-700 түхэлэй 3, Т-150 түхэлэй 3 тракторнууд тоологдоно. Эдэнэймнай 37-ниинь заһабарилагданхай. ДТ-75 түхэлэй тракторнууд мүн К-700 түхэлэй 2 трактор хабарай тарилгада ябахаар бэлэн болгогдонхой. Хүндэ тракторнуудаа механизаторнуудай өөһэдөө заһабарилһан байна. Тиихэдэ К-700 түхэлэй тракторaа совхозойнгоо мастерской соо заһабарилаабди. Харин нүгөөдыень районойнгоо «Агропромтехникын» мастерской соо заһабарилаабди. Гадна иимэ үшөө нэгэ тракторайнгаа двигателиие февраль һара соо «Агропромтехникын» мастерскойдо заһабарилагдаһан мотооroop андалдахаар үгөө бэлэйбди. Тэсэд тэндэмнай заһабарилгын хүдэлмэриин тон ехэ байһаниинь мэдээжэ ааб даа. Эндэ районой тон олон техникэ заһабарилагдана. Урдахи жэлнүүдтэ Шэнэ-Бэрээнэй заводто двигательнүүдые тушаадаг байгаабди. Тэсэд энэ завод ажахынуудай техникэ заһабарилхаяа болинхой. Иимэ шиидхэбэри - манда, хүдөөгэй механизаторнуудта дуултангүйгөөр, ямаршье бэлэдхэлгүйгөөр хэн гаргаа юм?

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, бидэ хабарай тарилгада ябаха бүхы шахуу техникээ өөрынгөө мастерскойдо заһабарилааб ди.

Техникэ заһабарилгада слесарьнууд А. А. Амараев, В. Р. Гомбоев, түмэршэ дархан П. Е. Гомбоев, балташан В. Б. Дашибалов, газоэлектро-гагнуурщад С. Б. Дамбинов, А. Содномов, трактористнууд А. Ж. Борбонов, Ц. Э. Мархаев, А. А. Цыдыков, В. Б. Мухутаров, Б. Д. Цырempилов болон бусад эдэбхитэйгээр хабаадаһан юм. Эдэ нүхэднай техникэ заһабарилгада тон харюусалгатайгаар хандаһан байна.

Ажахымнай техникэ заһабарилгын мастерской соо мотоорно, аппаратурна, аккумуляторна, гагнууриин ба дархалалгын цехүүд бии юм. Эндэмнай токарна станок бии. Тэсэд тэрээн дээрэ хүдэлмэрилхэ мэргэжэлтэн үгы байна. Тиихэдэ энэ станогые шэнэ гэхын аргагүй. Энээн дээрэһээ техникэ заһабарилгын үедэ энэ — тэрэ деталь тошылдохомнай ехэ хүшэр болодог. Заримдаа нэгэ багахан юумэ тошылдуулхын тула Могойтын мастерской ошохо баатай болодогбди.

Иигэһээр хабарай тарилга эхилхэнь. Ажахыдамнай 5200 гектар тарялангай газар тоологдоно. Тэрэнэймнай 1200 гектарынь жэл бүри паар болгогдодог байна. Тарялаамнай совхозой түбһөө 60—70 километр холо Хүнтэйдэ оршодог юм. Тиимэһээ зарим механизаторнуудай эндээ байжа хүдэлмэрилнэ. Мүнөө Хүнтэйн тракторно-тарян ажалай бригадада хабарай тарилгада бэлдэлгэ түлэг дундаа ябуулагдажа байнхай. Тус бригадые олон жэлэй туршада Б. Ф. Зиновьев хүтэлбэрилнэ. Механизаторнууд Ц. Э. Мархаев, А. А. Цыдыков, В. Х. Дугаров, - бригадир Б. Ф. Зиновьев, инженер-механик В. В. Ламатханов, электро-гагнууршан С. Б. Дамбинов болон бусад тарилгада ... хүсэд һайнаар ... тусхай талмай ... тэрэнээ зохёон ... байнхай.

Бидэ хабарай ... бан агрегат ябуул... набди. Тарилга ... СЗС-2,1 түхэлэй ... хэрэглэгдэхэ юм ... бэн агрегадта ... ябуулагдаха бай...

Механизаторнуу... хуряалгын дүүр... кээ сэбэрлээд, ... хадагалhан байн... гээ түлөө ажал... түхэлэй автомаши... даа бэлэй. Гадна ... Б. Ф. Зиновьевт... зүгһөө түс түсэ... һарымнай салин ... гээр мүнгэн шан ... һэн.

Район доторнай ... шэ урданайхиһаа ... болонхой. Хэды ... һаань, бидэ тон ... хабарай тарилгын ... хүрэхөөр асаруулна... ди. Тиихэдэ тарил... лэгдэхэ үрэһэ ... һээ бэлэн болгогд... хай.

Нэгэ үгөөр хэлэ... ургаса манай, ... нуудай оролдолго... Бидэ хабарайнгаа ... болзортонь һайн ... гаар үнгэргэхые ... Хараад үзэхэдэ, ... боломжо манайда ...

М. ЦЫ...
Хурамхаанай ...
Дэрээнэй совхоз...

Партийна ажабайдал

ЭЭЛЖЭЭТЭ ПЛЕНУМ

Һаяхан Ага тосхондо партиин окружкомой болон райкомуудай нэгэдэмэл ээлжээтэ пленум боложо «КПСС-эй ЦК-гай Платформын проект, мүн КПСС-эй XXVIII съездые угтуулан окружной партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

Партиин окружкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Макаров тус асуудалаар дэлгэрэнгы элидхэл хээ. Тэрэнэй тэмдэглэһэнэй ёһоор, партиин XXVIII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан Платформын проект зүбшэн хэлсэлгэ яһала эдэбхитэйгээр үнгэрнэ. Һүүлэй байдалаар партийна 75 эхин эмхидэ энэ шухала документ зүбшэгдэжэ, парти тухай өөһэдынгөө һанамжануудые коммунистнууд хэлэбэд. Парти олоной дунда этигэл найдабарида хүртэхын, мүн бүгэдэнэй манлайда ябахын түлөө нэн түрүүн үүсхэл ехэтэ ажал хэрэгээрээ онсо шалгарха ёһотой гэжэ нүхэр Макаров пленум дээрэ тэмдэглээ.

Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар олон нүхэд үгэ хэлэжэ, өөһэдынгөө һанамжануудаа хубаалдаба. КПСС-эй Агын райкомой нэгэдэхи секретарь Б. А. Пахтанов, партиин Могойтын райкомой нэгэдэхи секретарь А. С. Теуважуков, харгы барилгын Агын участогай мастер В. В. Миненко, Орловскын шанаржуулгын комбинадай хүдэлмэри шэн Б. П. Гончаров, «Агинская правда» газетын редактор Б. Ц. Цыденов, «Дружба» агрофирмын партийна эхин эмхиин секретарь Д. Мункуев, «Путь Ильича» агрофирмын түрүүлэгшэ Т. С. Митупов, Дулдаргын дунда һургуулиин багша, Россин коммунис парти байгуулха талаар эмхидхэлэй комитедэй гэшүүн Е. Б. Доржиева гэгшэд пленум дээрэ үгэ хэлээ. Партида бии байһан дутагдалнуудые тон түргэн болзор соо усадхажа, тэрэнэй нэрэ хүндыень һэргээхэ тухай тэдэ гол түлэб нэгэн һаналтай байба.

КПСС-эй окружкомой болон райкомуудай нэгэдэмэл пленум зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар зохихо тогтоол баталан абаа.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

БАМ-ай ҺОНИН

МҮНГЭН ШАНГААР УРМАШУУЛАГДАБА

Барилга-хабсаралгын 670-дахи поездын хүдэлмэришэд Муяын голдо ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хээ, хэнэшье. Эдэнэр зэрлиг тайгын оёорто Таксимо станциин посёлок бодхоолсоһон байха юм. Мүнөө энэ тосхондонь 10 мянган хүн зон ажаһууна. Тус поездын хүдэлмэришэд даабаряа хододоо үлүүлжэ, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын коллектив дотор дэлгэрһэн мүрысөөндэ шалгаржа ябана.

Эдэнэр байгша оной нэгэдэхи кварталай даабариһаа гадуур 500 мянган түхэригэй барилга хэжэ, бэшэнэй дундаһаа онсо шалгарба. Һаяшаг «Нижнеангарсктрансстрой» трестын ажалша коллективэй соведэй суглаан боложо, барилга-хабсаралгын 670-дахи поездын коллективэй ажал хэрэгые үндэрөөр сэгнэжэ, 1500 түхэригэй мүнгэн шан барюулха гэһэн шиидхэбэри гаргаба. Энэ түрүү поездын хүдэлмэришэд байрын гэрнүүдые, социально-соёлой байшангуудые Таксимо посёлогто бүри олоор барижа, хүдэлмэришэдэйнгөө байдал һуудалые һайжаруулха зорилготойгоор социалис мүрысөөндэ хабсадалсажа ябаһаар.

К. ЖАМЬЯНОВ.

МҮРЫСӨӨНДЭ ЭРХИМЛЭБЭ

Барилгын «БАМтоннельстрой» управлениин проходчигуудай бригадануудай дунда байгша оной түрүүшын кварталай даабарие сүм дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөн үргэн дэлисэтэйгээр дэлгэрүүлэгдээ һэн. Тус управлениин тоннельнэ отрядуудай бригадануудай коллективүүд энэ мүрысөөндэ оролсожо, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, түсэбтэ даабаринуудаа, абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхые оролдоһон байна.

КПСС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, профсоюзуудай совет болон ВЛКСМ-эй обком мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолжо, эрхимлэжэ гараһан бригадые элирүүлбэ. Тоннельнэ 21-дэхи отрядай В. Воронинай хүтэлбэрилдэг проходчигуудай бригада бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ түсэб 132 процент ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабари 113 процент дүүргэжэ, бусад коллективүүдэй дундаһаа эгээл үндэр дүнгүүдые түйлаба. Тиигэжэ социалис мүрысөөндэ илажа гараһанда тоологдоод, дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаа.

Манай корр.

АРЕНДАТОРНУУДА ОЛЗОТОЙДО СОВХОЗДО ҺА...

Яруунын районой Иисэнгын совхозой хонишодой долоон бригадын коллективүүд ба тугалтаяа харууһалагдадаг хальмаг үхэрнүүдэй гурбан гүүртэ ажалай арендын гуримда нёдондо жэлэй январь һарада ороо бэлэй. Тэрэ гэһэн сагһаа хойшо нэгэ жэлэй үнгэрөөд байхада, шэнэ хэрэгэй үрэ дүнгүүдынь яһала харагдаа, олзо оршонь тоологдоо юм ааб даа. Энээн тухай манай корреспондент И. Гомбоин тус совхозой ахамад зоотехник Ж. Б. Токтохоевтой хөөрэлдэбэ.

— Жаргал Базарович, бидэ мэдэнэбди, гэр бүлын подряд, мүн бригадаараа арендэдэ орохо ушарнууд үзэгдэнэ гээшэ ааб даа. Харин бүхы совхозоороо арендэдэ орохо шахуу гээшэ...

— Тиимэ. Иимэ ушар республика дотор үгы шахуу гээшэ ааб даа. Урзэнда жэлэй һүүл багаар бидэ, колхозой мэргэжэлтэд хэлсэжэ, ажалай шэнэ гуримда хонишодой, олон гүүртэнүүдэй коллективүүдые оруулха үүсхэлые дэмжээ һэмди. Юундэб гэхэдэ, хонишодые нэгэ-нэгээрнь арендэдэ оруулбал, зариманиинь трактор жолоодожо шадаха, үгышье байна бшуу. Харин арендатор гээшэмнай газар уһандаа эзэн, өөрын трактор, машинатай, үбһэ хулһаяа өөрөө сабшаха, бэлэдхэхэ болоно бшуу.

Мяха, нооһо ямар үнэ сэнгээр совхоздо худалдаха тухайнь хэлсээн баталагданхай. Жэшээнь, арендаторнууд эбэртэ бодо малай нэгэ центнер шэгнүүрые 174 түхэригөөр, хурьгадай шэгнүүрые нэмээһэндээ нэгэ центнерыень 99 түхэригөөр, ноhоной нэгэ центнерыень 643 түхэригөөр совхоздо худалдаха уялгатай.

— Арендын гуримаар ажалладаг хонишод, үхэршэдэй салии хүлһэн хэр бэ? Юрэдөө, түрүүшын жэлые ямараар үнгэргэбэт?

— Нэгэ хонишон дээрэ тогтоод хөөрэһүү. Жэшээнь, ажахымнай үнинэй хонишон, мүнөө арендэдэ ороһон Виктор Бадмаевич Батуев үнгэрэгшэ жэлдэ зуун эхэ хониноо 82 хурьга абажа, хонин бүриһөө 3,8 килограмм ноохо хайшалаад, 16,6 центнер ноохо совхоздо худалдаба. Тиихэдээ энэмнай 18890 түхэриг мүнгэ абаба. Тэрэ 524 эхэ хонидые харууһалдаг юм. Хурьгадые һайнаар түлжүүлжэ, тобир, тарган болгоһоноойнгоо түлөө 13.125 түхэриг мүнгэ мүн лэ абаа. Хонишон шадаха соогоо, хүсэеэ элсүүлэн, үбһэ сабшаа юм. Урдандаа гансал үмсынгөө малда үбһэ сабшадаг һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ хонишон-арендатор шадаха соогоо, бии хүсэеэ элсүүлэн, үбһэ ехээр абахые оролдоо. Гэбэшье үбһэнинь хүрэнгүй, 1.075 түхэригэй үбһэ совхозһоо худалдажа абаа. Мүн лэ Виктор Бадмаевич 480 түхэригэй һолоомо, 60 түхэригөөр витаминтай гурил, 384 түхэригөөр талха тарялангай зүйл худалдажа абаа һэн. Иигэжэ хонишон 19.999 түхэриг гаргашалаа. Олзо оршоhоонь энэ мүнгые хорооходо, жэлэй һүүлээр энэ хонишон 11.296 түхэриг түлбэри абаһан болоно. Жэлэй һүүлээр лэ эдээндэ мүнгэн үгтэнэ гэжэ бү буруу бодомжолоорой. Бригадынь гурбан гэшүүн һара бүри 170—190 түхэриг мүнгэ абажа байһан ааб даа.

Арендэдэ ороһон хонишодто гурбан трактор, хоёр аарба, хоёр косилка, хоёр тармуур

ОЛОНОЙ ХАБААДАЛГАТАЙГААР

Байгша ондо үнгэрэгдэһэн республикын адуу моридой 16-дахи выставкэ-аукцион урдынхиһаа нэгэл илгаатай байгаа. Ушарынь хадаа эндэ асарагдаһан үүлтэртэ азарганууд, гүүнүүд тон һайнаар шэлэгдэһэн байба. Тиимэһээ выставкын экспертнэ комиссиин гэшүүдтэ эдэ азарганууд соохоо эгээл эрхимыень тодоруулхань бэлэн бэшэ байгаа. Хэдэн удаа азарга бүхэнэй үүлтэртэ шанар тухай саарһа, документнүүдыень хаража зэргэсүүлээд, бодото бэеыень дахяад ошожо шэнжэлһэнэй удаа выставкэдэ асарагдаһан табан үүлтэрэй азаргануудай эгээл эрхимыень тодоруулаа. Выставкын экспертнэ комиссиин түрүүлэгшэ, Буряадай хүдөө ажахын институдай багша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат, доцент В. У. Хальбаев суглараашадта хандажа, республикын үүлтэртэ адуу моридой. 16-дахи выставкын экспертнэ комиссиин шиидхэбэри уншаба. Тиигэжэ түрүүлэн хатарша орловско үүлтэрэй азарганууд соохоо Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түлжүүлһэн гүрэгэр һайхан бэетэй Кайнт азаргада ехэ медаль зүүлгэбэ. Мүн һуралсалай «Байгал» ажахын «Набор» азаргада иимэ шагнал зүүлгэгдээ.

Ородой хатарша үүлтэрэй «Квадрат» нэрэтэй залуу азарга өөрынгөө үүлтэрэй бүлэг соохоо эгээл эрхим гэжэ тодоруулагдаа. Энэ морин һуралсалай «Байгал» ажахыда түлжүүлэгдэһэн байба.

Хүндэ ашаа шэрэхэ, мяхалиг сула бэетэй ородой үүлтэрэй Легальный азаргада выставкын ехэ модель зүүлгэгдээ. Иимэ үүлтэрэй азарга, гүүнүүдые Зэдын районой Ториин мориной завод үсхэбэрилдэг юм. Выставкэдэ асарһан бүлэг азарганууд соохоо нэгэнэиинь иимэ сэгнэлтэдэ хүртэбэ гээшэ.

Кабанскын районһоо олон ажахы, предприятинууд энэ выставкэдэ хабаадалсаа. Тэсэд выставкын экспертнэ комиссиин гэшүүд «Шергинский» совхозой түлжүүлһэн хүндэ ашаа шэрэхэ владимирска үүлтэрэй Герой азаргые хамагһаа булюу һайн шанартай гэжэ тодоруулаа. Мяхалиг сула, газарлиг бэетэй, харахада номгоншье һаа, эмниг азаргын «аашатайхан» һаарал-зээрдэ зүһэтэй, ута торголиг дэлһэтэй энэ азарга харахада, мундууханаар үзэгдэнэ.

Орон дотор суудa гараһан дүрбэн зүйлэй үүлтэртэ азаргануудай һүүлээр нютагаймнай буряад үүлтэрэй Китай азарга олоной үзэмжэдэ асарагдаба. Энэ морин Баунтын районой «Витимский» совхоздо түлжүүлэгдээ юм. Ой модон соо гү, али намаг налхи, нюсэгэн тала элһэн соо хамаагүй ябажа гаталха, түрэл Сибириингээ сэбдэг хүйтэн үбэлые ядамаггүй үнгэргэдэг, түхэрэен жэлдэ бэлшэжэ ябадаг буряад үүлтэрэй морид бэеэр набтар, багашье һаа, нилээд шэрхи ааб даа. Яруунын гү, али Баунтын намаг налхитай бэлшээридэ һэтэ бэлшэхэдээ, туруунай үбшэндэ нэрбэгдэжэ, урда хүлэйнгөө хоёр туруунай ходоржо унаашье һаа, тэрэл хэбээрээ ябахал даа.

Урид харуулагдаһан томо гүрэгэр бэетэй азаргануудай һүүлээр манай нютагаймнай үүлтэрэй азарга үзэмжэгүйшэг, баһахаарше һаа, тэсэбэри, шадабари тухайнь дуулахада, омогорхомоор бэлэй.

Эндэ выставкын гурбан — ехэ, мүнгэн бронзо медальда хүртэһэн арбан табан эрхим шанартай азарганууд олондо харуулагдаа. Удаань выставкын экспертнэ комисси юрэнхы дүнгүүдыень согсолжо, эрхимлэгшэдыень тодоруулаа. Эндэ Зэдын районой Ториин мориной завод, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз, Кабанскын районой «Шергинский» совхоз түрүүшын гурбан һуури эзэлбэ. Эрхимлэгшэдтэ заншалта ёһооро үнэтэ бэлэгүүд, Хүндэлэлэй грамота, дипломууд барюулагдаа ааб даа.

Выставкэ-аукциондо хабаадалсахаяа ерэһэн республикын колхоз, совхозуудай, хүдөө ажахын бусад предприяти, нэгэдэлнүүдһээ ерэһэн түлөөлэгшэд, мүн хүршэ Эрхүүгэй, Шэтын областьһоо, Тувын, Яхадай автономито республиканууднаа ерэһэн айлшад үүлтэртэ азарга, гүүнүүдые аукционой сэнгээр худалдажа абахаяа хүлеэжэ ядан байгаа һэн. Аукцион дээрэ сэн хаялсажа наймаалагдахаар бүхыдөө эрхим үүлтэрэй 107 азарга, 141 гүүн бии байба.

Малай үүлтэр һайжаруулха талаар үйлэдбэриин «Бурятское» нэгэдэлэй ахалагша зоотехник Л. Ф. Хардаев адуу моридой үүлтэр һайжаруулха талаар зарим районой ажахынуудай эрхэ байдал, дүршэл тухай тобшо тэдыгээр суглараашадта хөөрэжэ үгөө. Удаань аукционой наймаае хүтэлбэрилэгшэ тэдэнэртэ хандажа:

— Республикын 16-дахи выставкын ехэ, мүнгэн, бронзо медальда хүртэһэн эрхим үүлтэрэй азарганууд тодоруулагдаа гээшэ. Тэсэд мүнөө аукционойнгоо наймаае ямар районой, ямар ажахыһаа эхилхэмнай гээшэб? Энэ удаа таанадай дурадхалаар эхилхэ гэлсээбди,— гэхэдэнь зоной дундаһаа:

— Ивалгын районой һуралсалай «Байгал» ажахыһаа,.. Оронгын совхозһоо,— гэжэ шангаар хэлэхэнь дуулдаба.

Олоной зүбшөөлөөр эхилһэн энэ аукциондо түрүүлэн Ивалгын районой һуралсалай «Байгал» ажахын азарганууд худалдагдахаар дурадхагдаа.

Дурсагдагша ажахын түрүүшын азаргын нэрэ, номерыень, мүн үүлтэрэйнь шанарые олондо дуулгаад, гол үнэ сэнгыень дурадхахадань, хүнүүд абаһаар абягүй, бэе бэеэ хүлеэһэншүү байба. Аукционой наймаае хүтэлбэрилэгшын түрүүшын гонг сохиходонь, Эрхүүгэй областиинхид эхи абажа, арбан процент нэмэлтэ үгэбэ. Тиигээдшье энэ азаргада арбаад эзэн тодороо бэлэй. Эсэсэй эсэстэ эгээл ехэ үнэ сэн үгэгшэнь гартаа оруулаа ааб даа.

Һуралсалай «Байгал» ажахыһаа аукционой наймаанда табигдаһан азарганууд үнэхөөрөө һайнаар бэлдэгдэнхэй байгаа. Жэрытэр уяатай азаргануудынь наһаараа залуунууд байхаһаа гадна хүшэлһэн тарган, үнгэ зүһэниинь ялалзама һайханаар харагдана. Үүлтэртэ азарга худалдажа абахала ерэгшэд эхинһээ эндэл олсороо сугларанхай байгаа. Наймаанай эхилхэдэ, тус ажахын бүлэг азарганудай нэгэн 17.618 түхэригөөр худалдагдаа.

Худалдан абагшад соохоо республикымнай зарим ажахынууд нилээд эдэбхитэй байбашье, үнэ сэнгэйнь захагүй нэмэхэдэл гэдэргээ түригдэхэ юм. Тиихэдэ Эрхүүгэй областиин Баяндайн районой «Загатуйский» совхозой түлөөлэгшэд һайн үүлтэрэй азаргануудые худалдажа абахадаа, үнэ сэндэнь тогтоогүй. Жэшээлбэл, хүршэнэрнай бүхыдөө 127 мянган түхэригөөр 11 гүү, 32.793 түхэригөөр хоёр азарга худалдажа абаһан байна. Эдэ азаргануудай нэгэниинь 17.526 түхэригөөр тэдэнэртэ наймаалагдаа.

Үүлтэртэ мори үсхэбэрилжэ мэргэжэһэн Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой асарһан азарганууд соохоо хоёрынь үндэр үнэ сэнгээр худалдагдаа. Юрэнхы дээрээ аукционой наймаанда асарагдаһан азарганууд, гүүнүүд 5-һаа 70 процент хүрэтэр нэмэлтэтэйгээр худалдагдаһан байна.

Иимэ аукцион 16-дахи жэлээ үнгэргэгдэбэ. Жэл бүхэндэ ээлжээтэ аукционоо үнгэргэхын урда тээ республикымнай мэргэжэлтэдтэ өөрынгөө ажахыда лаб аша үрэтэй үүлтэрэй азарга худалдажа абахыень дурадхадаг юм. Тэсэд энэнь үнэн дээрээ буруу һүрэшэнэ. Олон ажахынуудай түлөөлэгшэд өөһэдөө ямар үүлтэрэй адуу мори үсхэбэрилжэ байһанаа мартажархёод, дайралдаһыень гэхэ гү, али һайхашааһанаа худалдажа абахые эрмэлзэнэ. Дахинаа иимэ дутагдал бү дабтагдаһай гэжэ һанахаар.

В. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: выставкэ-аукциондо өөрынгөө түлжүүлһэн азарга, гүүнүүдые асарһан Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой мори үсхэбэрилэгшэд Иван, Влас, Александр Бурдуковскийнууд. Выставкэ-аукционой үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

СОВЕТ ОРОН дотор

БОРОДИНО (Красноярска хизаар). Эндэхи нүүрһэнэй уурхайн ветерануудай пенсидэ гарахадань, 50 түхэригһөө 3 мянган түхэриг хүрэтэр тэдхэмжэ түлэгдэнэ. Предприятида 25-һаа дээшэ жэл хүдэлһэн экскаваторай машинист Э. Михайлов ба машинистын туһалагша Г. Вежновец гэгшэд эгээн ехэ мүнгэ абаһан хүнүүдэй тоодо ороно.

— Хоёрһоо дээшэ жэл хүдэлһэн бүхы хүнүүд амаралтада гарахадаа, 50 процент мүнгэ нэмэжэ абадаг болохонь,— гэжэ коллективэй ажалай соведэй түрүүлэгшэ Н. Щетинин хэлээ һэн.— Ажахын тоосооной хоёрдохи түхэл янзаар хүдэлдэг болоходоо, ашаг олзын зарим хубиие иигэжэ хубаарилха эрхэтэй болообди. Имагтал стажаар түлбэриин хэмжээн тодорхойлогдохо юм. Жэшээнь, предприятиин хүүгэдэй саадта хори гаран жэл хүдэлһэн шорой хамагша А. Хорольская 2000 түхэригэй тэдхэмжэ абаа һэн. Предприятиин байгуулгада хабаадаһан аад, мүнөө наһанай амаралтада байһан ветеранууд тухайшье бидэ мартаагүйбди.

Эндэхи уурхайда коллективэй гэшүүдые урмашуулха гурим хүдэлмэриин дүнгүүдтэшье нүлөө үзүүлээ. Жэлэй түрүүшын һаранууднаа горнягууд 300 мянган тонно нүүрһэ нэмэжэ малтаа. Тиимэһээ ашаг олзонь баһал нэмээгдэхэнь, социальна хэрэглэмжэдэ гаргашалагдаха хубинь баһал ехэ болохонь.

ШЭТЭ. ВЛКСМ-эй обкомой дэргэдэ байгуулагдаһан мэргэжэл олгуулгын ба ажалда оруулгын түб — «ажалай биржэ» һанаандаа таатай хүдэлмэри бэдэржэ олоходонь, эндэхи залуушуулда туһална.

Хуули хамгаалха зургаануудай мэдээсэл тэрэниие эмхидхэхэ шалтаг боложо үгөө һэн. Хуулиин наһанда хүрөөдүй залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комиссинуудта 2 мянган шахуу хүдэлмэригүй хүнүүд бүридхэлдэ абтанхай байгаа. Хэн нэгэниинь зохид ажал олохо аргагүй, нүгөөдүүлынь өөрынгөө мэргэжэлээр хүдэлмэри оложо шадаагүй, гурбадахинь дээдэ һургуули гү, али техникумдэ ороходоо эндүүрһэн байба.

— Швед ба поляк эрдэмтэдэй зохёоһон онол аргануудаар компьютерэй туһаламжаар манай түбтэ залуушуулай арга боломжонуудые ба абари зангые элирүүлдэг байна,— гэжэ тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ А. Воронцова хэлээ һэн.— Харин һүүлдэнь тэдээндэ таараха мэргэжэлнүүдые дурадхадаг гээшэбди.

Тус түб Забайкалиин олохон предприятинуудтай, эмхи зургаанууд болон техническэ мэргэжэлэй училищинуудтай холбоо тогтоонхой. Хүдэлмэриин бии байһан тухай мэдээнүүдэй банк байгуулагданхай. Тэрэнэй зууршалгаар хүбүүд, басагад коллективүүдтэ ошожо, тааруу хүдэлмэритэй болохо эргатай.

(ТАСС).

ХАЙШАН ГЭЖЭ ФЕРМЕР БОЛО...

«Тосхон: арендэ, хамжаан. Урьһаламжын ба мүнгэ һомололгын шэнэ түхэл янзанууд» гэһэн материалнуудай согсолбори газар арендэдэ абаха дуратай бүхы хүнүүдтэ тон хэрэгтэй ном болохо ёһотой.

Нормативна актнууд, формулярнуудай түхэл янзанууд ном соо үгтэнхэй. Газар арендэдэ

НОБШОРООШЬЕ hАА, ХЭРЭГ БҮТЭЭГЭЭ

шэ, тэрэнэй орлогшо, Советэй саг үргэлжын арбан комиссиин түрүүлэгшэнэр болон гэшүүдынь hунгагдаhан байгаа.

Авиапредприятиин командир Анатолий Павлович Абашеев, «Жилгражданстрой» трестын парткомой секретарь (мүнөө КПСС-эй Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь Анатолий Кириллович Малиновский, горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ байhан Виктор Казанович Кукшинов (алфавидай ёhоор хэлэхэдэ) гурбанай кандидатуранууд горсоведэй түрүүлэгшын тушаалда нэрлэгдэhэн байгаа. Тэдэнэр депутадуудта өөр тухайгаа хөөрэжэ үгөөд, хэрбээ Соведэй түрүүлэгшээр hунгагдашоо hаа, ямар платформо баримталха тухайгаа мэдээсээ. Тэдэнэрэй кандидатурануудай зүбшэн хэлсэгдэhэнэй hүүлээр болоhон нюусаар дуугаа үгэлгын дүнгөөр **В. К. Кукшинов** горсоведэй түрүүлэгшээр, республикын юстициин министрэй орлогшо байhан **Н. М. Цыганкова** орлогшоорнь hунгагдаа.

Сессиин түрүүшын зүблөөн дээрэ саг үргэлжын комиссинуудай түрүүлэгшэнэр ба гэшүүдынь мүн лэ hунгагдаа.

* * *

Апрелиин 25-да горсоведэй сесси хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлээ. СССР-эй, РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй арадай депутадууд, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **В. Б. Саганов** сессиин хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Улаан-Үдын hунгуулиин 115-дахи округhоо горсоведэй депутадаар hунгагдаhан А. В. Ербахтановай нэрэ хүндые доройтуулха, депутадайнь эрхэ түлөөлэлгые болюулха hэдэлгэтэй бэшэгүүд hунгуулиин городской комиссида ороhон байгаа. Тэрэ хотын түргэн туhаламжын больницада ахамад врачаар хүдэлдэг. Энэ асуудалаар ехэ хөөрэлдөөн болоно, Ербахтановай ямаршье зэмэгүйнь элирүүлэгдэжэ, олонхиин дуугаар депутадайнь мандадые тэрээндэ үлөөхэ гэhэн тогтоол абтаа.

Удаань горгүйсэдкомой түрүүлэгшые hунгаха тухай асуудал харагдаба. Гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. Г. Прейзнер, Советскэ райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Е. М. Егоров, «Жилгражданстрой» трестые эрхилэгшэ А. Ф. Абрамов гурбанай кандидатура энэ тушаалда түрүүн дурадхагдаhан байгаа. Түрүүшынь хоёр өөhэдөө кандидатураяа болюулхадань, сессиин үзэмжэдэ гансал А. Ф. Абрамовай кандидатура үлэhэн байба. Тэрэнэй кандидатурые горсоведэй түрүүлэгшэ өөрөө дурадхаа. Тиимэhээ эндэ али нэгыень шэлэжэ hунгаха гурим байгаагүй. Хотын гүйсэдкомой түрүүлэгшын тушаалда нүхэр Абрамовай кандидатура гансаараа табигдаа.

Александр Федорович Абрамов мүнөө 45 наhатай. Захааминда түрөө. 1967 ондо ВСТИ дүүргээ. Барилгашанай мэргэжэлтэй. Хэдэн газарта ахамад инженерээр хүдэлөө. 1987 оной мартhаа «Жилгражданстрой» трестые эрхилнэ. Райгорсоведүүдэй депутадаар нэгэтэ бэшэ hунгагдаа. Ажахы эрхилэлгын баян дүй дүршэлтэй. Гэр бүлэтэй, хоёр үхибүүтэй.

А. Ф. Абрамовай программые депутадууд хоёр ондоогоор сэгнэhэн байна. Жэшээлхэдэ, хэдэн депутат, тэрэ тоодо депутадууд Иринчеев, Плотников, Ильин гэгшэд программыень тодо бэшэ, ута унжагай, гансал барилгын тала харанхай гэхэhээ гадна хотын гүйсэдкомой түрүүлэгшэ дүрбэн тэгшэ бэлэдхэлтэй хүн байха ёhотой гэжэ тэмдэглээ.

Тиигэбэшье кандидатурые болон тэрэнэй программые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаhан арба гаран хүнэй олонхинь тэрэниие дэмжэжэ, гүйсэдкомой түрүүлэгшын тушаалда таараха гэжэ тэмдэглээ. Нүхэр Абрамов барилгашан hэн хойноо ниислэл хотымнай шиидхэгдээгүй ба шиидхэгдэхэ ёhотой асуудалнуудые hайн мэдэнэ, тэрэ бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ, hайн hайхан сэдьхэлтэй хүн гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэhэн байха юм. Энэ талаар депутадууд В. А. Тарнуев, Р. Н. Сперанская, Н. Е. Шпаков, С. В. Шавырина, В. И. Марков болон бусадай үгэ үнэншэмэ, хүниие этигүүлэн найдуулма баримтануудтай байжа, нюуса бэшээр дуугаа үгэлгын хуби заяа шиидхээ hэн. Тиигэжэ **Александр Федорович Абрамов** олонхиин дуугаар Улаан-Үдэ хотын Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшээр hунгагдаба.

Шэнэ түрүүлэгшын баримталха программа соохоо тон hонирхолтойнь, минии hанахада, юун бэ гэхэдэ, тэрэ «Гэр байра — 2000 он» гэжэ программа дүүргэхэ хоёр гол арга бии гэжэ тэмдэглээ: 1. **Улаан-Үдэдөө шэнэ хүнүүдые пропискада оруулхаяа болихо. 2. Хуушан гэрнүүдые нэрэ hурагүй задалангүй, hайнаар хаража үзэхэ.**

* * *

Арадай хиналтын городской комитедэй түрүүлэгшээр Б. А. Кайдалов hунгагдаа.

Удаань нүхэр В. Б. Саганов ендэртэ гаража, городой депутадуудтай уулзаhандаа баяртайб гэжэ мэдүүлээд, саашадаа хамта бүтээхэ зорилгонууд, хараа шэглэлнүүд тушаагаа hаналаа хубаалдаа. Республикынгаа зониие эдеэ хоолоор хангалгые хэйшэн гэжэ түргэдхэхэ замуудые тайлбарилжа үгөө.

* * *

Арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй президиумэй бүридэлдэ Соведэй түрүүлэгшэ, тэрэнэй орлогшо, саг үргэлжын арбан комиссиин түрүүлэгшэнэр, арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ hунгагдаа. Удаадахи сесси дээрэ үшөө хоёр депутат нэмэгдэхэ.

Горсоведэй гүйсэдкомые hунгаха асуудалаар гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр А. Ф. Абрамовта үгэ үгтэжэ, ямар дурадхалтай байhанаа хэлэбэ.

— Гүйсэдкомойнгоо бүридэлдэ заншалта ёhоорнь 15 хүниие үлөөхэ гэжэ дурадхаха байнаб, — гэжэ түрүүлэгшын хэлэхэдэ, ондоо hанал байбагүй. Депутадууд нэгэн дуугаар дэмжэбэ. Гүйсэдкомой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор хүдэлжэ байhан А. Г. Шабаганов тэрэл тушаалдаа үлөө. А. Г. Прейзнер, В. И. Марфин, М. Г. Семенов, М. Ф. Платонов гэгшэд орлогшонороор баталагдаа. Тиихэдэ Улаан-Үдэ хотын райгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр горгүйсэдкомой гэшүүдээр hунгагдаа.

Шэнэ зарлалай түрүүшын сесси нобшошогоор үнгэрөө. Шэнэ депутадууд даб дээрэ сагаа алмажа hураадүй байна. Саашадаа дүршэлтэй боложо, жэжэ-божо асуудалнуудые удаан тогтожо, зүбшэхөө болихо аабза.

В. ТОКТОХОЕВА,
манай тусхай корр.

Арадай кандидадууд

ҮНДЭhЭН СОЁЛОО ХҮГЖӨӨХЫН ТҮЛӨӨ

Ксения Максимовна Герасимова Буряадай эрдэмэй түбэй ахалагша хүдэлмэрилэгшэ, түүхын эрдэмэй доктор юм. Тэрэ мүнөө hунгуулиин 118-дахи округhоо Улаан-Үдын городской Соведэй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэнхэй.

Тэрэнэй программатай уншагшадаа танилсуулхамнай.

Мүнөө бэелүүлэгдэжэ байгаа хубилган шэнэдхэлгэ хадаа гол шухала шиидхэбэринүүдые теоретическэ талаар үндэhэлхэ, мүн тэрэниие бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлгэтэй нягтаар холбохо эрилтэнүүдые табина гээшэ. Мүнөө шэнээр байгуулагдажа байhан засагай органуудай ажал ябуулгада теоретическэ бэлэдхэл дуталдана. Хуулиин проектнүүд эрдэм наукын талаар hула. Тиимэhээ бидэ шэнэ алдуунуудые гаргахагүйбди гэжэ батаар найдахагар бэшэ ха.

Мүнөө үедэ соёл болбосорол эгээл хүндэ байдалда оронхой. Тэрэнэй асуудалнууд юумын эгээн hүүлдэ шиидхэгдэдэг зандаа. Энэ шэглэлээр гүрэнэй шэнэ политика зохёохо талаар хэмжээ ябуулганууд хэгдэнэгүй. СССР-эй арадуудай соёлой асуудалнуудые шиидхэлгэ Сталинска атеизмтай холбоотой байгаа. Бурхан шажанда шүтэхэ хэрэг ондоо тээхи үзэл сурталтай гэжэ тоологдодог, социализмда харша юумэн гэжэ шүүмжэлэгдэдэг, хэhээгдэдэг байгаа гээшэ. Энэ хадаа манай буряад зондо нилээд ехэ хохидол ушаруулаа. Иимэ hургаал доро бүхы дасангууд үгы хэгдэhэн, бурхан шажантай холбоотой бүхы юумэн, тэрэ тоодо скульптура, бурха зураха искусство, тибет болон монгол литературын библиотекэ үгы хэгдээ. Тэрээнтэй хамта арадай hайн hайхан ёho заншал баhал үгы хэгдээ. Оройдоол үсөөн, багахан юумэ бурхан шажан буруушааhан харша Улаан-Үдын музейн хүдэлмэрилэгшэд үлөөhэн, хадагалhан байна. (Энэ музей 1946 ондо хаагдаа hэн).

Мүнөө үедэ бурхан шажанда шүтэхэ эрхэ hэргээгдэжэ байна гээшэ. Теэд мүнөө манай ухаан бодол энэ шэнэ шанар сэгнэжэ шадаха гээшэ гү? Юумэ удха ушаргүйгөөр hандаргаха ябадал дахин дабтагдахагүй гэжэ найдахаар гээшэ гү? Мүнөө үедэ нүгөө тээшэ, «нэнгэхэ» ушар бии болоод байна. Бурхан шажанай үүргэ, тэрэнэй политическэ, тусхай-үзэлтэй сурталай институт байhые ойлгонгүй, тэдэнэй үзэл сурталай түүхэтэ удха ухаан бодолой байгуулгада бэелүүлдэг нүлөө ойлгонгүйгөөр бурханда шүтэхэ дуратай байhанаа харуулха ябадал гарана. Шэнэ соёл болбосорол байгуулха хэрэгтэ дэлхэй дээрэхи мүргэл шажан ехэ нүлөө үзүүлээ.

Улаан-Үдын городской Соведэй арадай депутадта кандидат болохо зүбшөөлөө юундэ үгөөбши гэхэдэ, би нэн түрүүн өөрынгөө шэнжэлгэдэ үнэн сэхэб. Энэмнай юун бэ гэхэдэ, буряад зоной түүхэтэ соёл болбосорол болоно. Би түбэй Азиин арадуудай ёho заншалнуудай бурхан шажанай, уран hайханай литературын түүхые шэнжэлдэг хүм. Мүн музейн түүхээршье шэнжэлгэнүүд бии. XVIII—XX зуун жэлнүүдэй буряад зоной хэр угай искусстваар зургаан выставкын эмхидхэлгэдэ хабаадааб. Энэ Улаан-Үдэдэ, Москвада, Ленинградта, Франциин 5 городуудта харуулагдаа hэн. Мүнөө үедэ «XVIII—XX зуун жэлнүүдэй буряад обществын оюун ухаанай соёл» гэhэн түүхын музейн шэнэ экспозици бэлдэгдэжэ байна.

Арадайнгаа национальна соёл болбосорол hэргээхын тула үмхиржэ унахаяа байhан Одигитриевскэ hүмэ соо хадагалагдажа байhан музейн экспонадуудые ондоо тээ абаашаха хэрэг эмхидхэхые оролдохоб. Хоёрдохёор, түүхын музейн шэнэ экспозици бэлдэжэ, нээлгыень түргэдхэхэб. Гурбадахяар, Зүүн зүгэй искусствын музейн тусхай байра барюулхые оролдохоб.

Түрэл хэлэмнай — түшэг хэшэгнай

«...ҮНЭН ЗҮБӨӨР ШИИДХЭГДЭХЭЛ»

Манай түрэлхи хэлэн мүнөө үеын ажал хүдэлмэри, hуудал байдал, эрдэм бэлиг тухай тодо hонор, уран хурса мэдээнүүдые үгэжэ шадаха үргэн ехэ арга боломжотой, hайн хүгжэнги хэлэнүүдэй нэгэн болоно.

Ямаршье үндэhэ яhатанай хэлэн богонихон сагай хугасаа соо түргэнөөр хүгжэжэ, үлэмжэ ехээр hайжаржа, үргэн ехэ дэлисэтэй боложо шадахагүй байна. Хэлэнүүдэй хүгжэхын, баяжахын тула хэдэн зуун жэлнүүд хэрэгтэй болодог. Юундэб гэхэдэ, хэлэн хадаа хэрэглэжэ байhан арад зонойнгоо ажахын болон ажаhуудалай хүгжэлтэhөө сэхэ дулдыдана, тэрээнтэй нягта холбоотойгоор хүгжэнэ. Ямаршье хэлэн арад зонойнгоо үндэhэ яhатанай халуун шуhатай, зүрхэ сэдьхэлтэй, абари зантай нягта холбоотой, нэгэ эшэ үндэhэтэй байдаг. Эгээл тиимэhээ хэрэглэжэ байhан хэлэеэ арад зон «Түрэлхи хэлэмнай, үндэhэн хэлэмнай» гэжэ нэрлэдэг. Тэрэ хэлэн хүнэй бүхы наhан соо үдэшэжэ ябадаг, тэрэ хэлэндээ хүн бүхэн халуун дуратайгаар хандадаг, аманhаа hалгаангүй ябахые бүхы наhан соогоо оролдодог ха юм. Юрэдөөл хэлэн хадаа арад зоной, үндэhэ яhатанай ниитэ хүгжэлтые эли тодоор харуулжа байдаг гэрэл толи болоно бшуу.

Хэдэн зуун жэлнүүдэй саана буряад угсаатанай нүүжэ, агнуури эрхилжэ, байгаалитай харилсан ажаhууhан үе сагhаа эхилжэ буряад хэлэнэй анха түрүүшын үгэнүүд мүндэлжэ, ангууд болон оршон тойрон байгаали тухай тодорхой удхатай мэдээнүүд болон бүридэhэн бэзэ...

Саашадаа мал ажал, hүүлээрнь газар ажал эрхилжэ ургаса ургуулдаг, гэр байра түхеэрдэг болоходонь, мүн баhа шэнэ үгэнүүд бии боложо, хэлэнэй хүгжэлтын удаадахи шатань эхилээ. Хэлэнэй хүгжэлтэдэ нэмэри хубисхал болоо. Шэнээр бии болоhон үгэнүүд хүнүүдэй харилсахадань айхабтар ехээр туhалжа, аман хэлэнэй үүргэнь улам ехээр дээшэлжэ, хэлэнэй шанар нилээдгүй ехээр hайжараа. Тиимэhээ бидэ тэрэниие уг гарбалаймнай, манай түрэлхи хэлэн гэжэ хүн бүхэн сохом лаб ойлгожо ябадаг. Үндэhэн түрэлхи хэлэндээ үхибүүдээ hургаха, буряад хэлэнэй баялигуудые, аман зохёолнуудые аша гушанартаа дамжуулан үгэхэ, hайн hайхан заншалаа улам саашань үргэлжэлүүлхэ — зайлашагүй уялгатайбди.

Буряад хэлэн дээрээ үхибүүдэйнгээ, аша, зээнэрэйнгээ сэбэр гоёор, урин зөөлэнөөр хөөрэлдэжэ hурахадань, гоёшоон шагнажа, сэдьхэл зүрхэндөө гэрэл туяа бадаруулан, баяртай хүхюун, сэдьхэл дүүрэн ажаhууха болонобди. Түрэлхи нангин үүргэеэ гүйсэд hайнаар дүүргэжэ шадаха аргатайбди.

Манай буряад хэлэн утаhан шэнги уян, алтан гургалдайн аялга шэнги хонгёо, далай шэнги баян, дэлхэй шэнги үргэн hайхан ха юм. Угсаата хэлыемнай үе дамжуулан мандаа асарhан үбгэ эсэгэнэртээ баясажа, мүнхэ дурасхаалыень мартангүй ябаха уялгатайбди. Мүн баhа элинсэг хулинсагуудайнгаа, үбгэ эсэгынгээ маанарта дамжуулhан ёho заншалые, үльгэр түүхэнүүдые гүнзэгыгөөр шэнжэлэн үзэхэ, улам саашань хүгжөөхэ, дэлгэрүүлхэ гэжэ оролдохо ёhотойбди. Уг гарбалайнгаа hайн hайхан заншалые, ёho гуримые үри хүүгэдтээ, аша гушанартаа дамжуулан үгэбэл, хүн зоноо, аха дүүнэрээ, хани нүхэдөө хүндэлжэ ябаха абари зантайгаар, нютаг нугадаа, ажал хүдэлмэридөө халуун дуратайгаар залуу үетэниие хүмүүжүүлжэ шадахабди. Олон шэнэ үгэнүүд, шэнэ холбоонууд ба бүридэлнүүд хэлэндэ нэбтэрэн орожо, хэлэнэй үгэнүүдэй нөөсые баяжуулдаг, hанал бодолоо эли тодоор харуулха арга боломжые дээшэлүүлдэг.

Уран хурса үгэнүүд хүнэй ухаан бодолые эли тодо, hонор болгожо, ухаалан зохёолгын, урлан бүтээлгын эшэ үндэhэн болгожо үгэдэг. Уран хурса удхатай үгэнүүд хүнэй hанал бодолые урмашуулжа далижуулдаг. Тиимэhээ уян нугархай, удха түгэлдэр үгэнүүдые шэлэн абажа, аман хэлэлгэдээ хэрэглэжэ байбал аргагүй хэрэгтэй. Тиигэбэл түрэлхи хэлэнэйнгээ hайхан аялгые шэхэнэй шэмэг болгон шагнажа, сэзжын домог болгон hанажа ябаха, буряад хэлэнэйнгээ баялигые гүйсэд дүүрэн хэрэглэжэ шадаха байнабди. Үгэнүүд хадаа хүнэй hанал бодолые бүридүүлжэ байдаг эдитэй. Үгэнүүдые тааруулан хэрэглэжэ үгэнүүдэй хүсөөр хүнүүдтэ туhалжа, баярлуулжа, этигэл найдабари түрүүлжэ, hанаа сэдьхэлыень заhажа, урмашуулжа шаданабди. Тиигэхэдээ үбгэд хүгшэдые үгын зөөлэнөөр хүндэлжэ, үбшэн тулюур хүнүүдые үгын хүсөөр эмшэлжэ, залуу үетэниие үгын хурсаар хүмүүжүүлжэ байхада тон зохисотой, буряадаараа аятай зохидоор хөөрэлдэжэ hураа hаамнай, буряад угсаатанай соёл болбосоролой, абари зангай, үндэhэ яhанай омогорхолой улам саашадаа бадаран хүгжэхэдэнь тон ехэ нүлөө үзүүлхэ жэшээтэй.

— Түрэл хэлэеэ хэрэглэнгүйгөөр буряад арад зон ажаhуужа шадахагүй, тэрэнэй уран бэлиг шадабари, үндэhэн соёл гэгээрэл оройдоошье хүгжэхэгүй ха юм.

Октябриин хубисхалай hүүлээр манай буряад угсаатанай түрэлхи хэлэн эршэмтэй түргэнөөр хүгжэжэ эхилээ hэн. Олон шэнэ үгэнүүд, холбоонууд ба бүридэлнүүд тодоржо, буряад хэлэнэй хүгжэлтые хангаhан байна. Үгэнүүдэймнай нөөсэ улам бүри баян, элбэг болонхой.

Олонхи хүнүүд аман хэлэлгын үгэнүүдые зүбөөр шэлэжэ, эгээл шухала, тодо hонор үгэнүүдые оложо хэрэглэдэг, hанал бодолоо зүбөөр, гуримтайгаар дамжуулдаг байна. Нүгөө зарим хүнүүд буряад хэлээ багаар хэрэглэдэг гү, али оройдоошье хэрэглэжэ шадахагүй, буряад аман хэлэлгын дүршэл багатай байдаг. Эдэ хүнүүдтэ буряадаар хөөрэлдэхэнь ехэ хүндэ, огто ойлгогдосогүй байдаг.

Хүдөөгэй хүнүүд түрэлхи хэлээ, ёho заншалаа хүндэлжэ, сэдьхэл зүрхэндөө харамтайгаар хадагалжа ябадаг юм гэжэ мэдэнэбди. Иимэ ушарта түрэлхи хэлээ мартаhан гү, али хэрэглэхээ болиhон ушар дайралдахагүй. Ородуудай дунда байhан буряад гү, али бусад үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд гансал ород хэлэн дээрэ хөөрэлдэнэ. hургуулидашье hурахадаа, ажал хүдэлмэридөөшье ябахадаа, нэн түрүүн ородоор мэндэ хэлэжэ, ород хэлэн дээрэ харилсаха баатай болоно. Тиигэhээр гэр бүлэдөөшье байхадаа тэрэл ород хэлэн дээрээ хөөрэлдэдэг заншалаа орхидоггүй, үхибүүдээ ород хэлэн дээрэ аманда оруулжа hургадаг. Тиигэжэ ород хэлэн тэдэнэй түрэлхи хэлэн мэтэ боложо, ород хэлэнэй үгүүлэл хүгжэнэ. Эдэ хүнүүд буряад хэлэ хэрэглэхэ дүршэлгүй байхаhаа гадна буряад үгэнүүдые мэдэхэгүй, шэхэндээшье дуулаагүй ябажа магад. Тиимэhээ тэдэнэртэ түрэлхи хэлэниинь хари хэлэн шэнги hанагдажа, буряад хэлээ ойлгожо абахаяа, шудалан үзэхээ оройдоошье оролдоногүй ха юм. Теэдшье тэдэ хүнүүдтэ хэлэн огто хэрэггүй байнал даа. Хото газарта ажаhуугаад, хаана ошоод, ямар эмхи зургаануудта буряадаар дуугаржа байхабши?

Тиигэжэ хото газарай хүнүүд өөрынгөө дуратай хэлэ шэлэжэ абаха эрхэтэй болодог. Тэрэниие хэншье хорижо гү, али буруушаажа шадахагүй. Тэдэ хүнүүд эхынгээ хүхэ уралдаа хүргэхэhөө эхилжэ ород үгын абьянуудые шагнажа hурана ха юм.

hүүлэй жэлнүүдтэ hургуулинуудта имагтал ород хэлэн дээрэ бүхы hуралсалай ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха гэhэн заабари дээдын зургаануудhаа саг үргэлжэ эльгээгдэжэ байдаг hэн. Тиигэжэ бага үндэhэ яhатанай хэлэн hургуулиин газаа тээ хаягдаhан байгаа бшуу. Тэрээнhээ уламжалан, манайшье түрэл хэлэн хэрэглэгдэхээ болижо, хамаг бүхы ушарнуудта гансал ород хэлээр хэлсэжэ ябаха гэhэн номнол бии болоо бэлэй.

Манай буряад хэлэнэйшье hургуулиин газаа хаюулха үе мүн баhа тохёолдожо байгаа. Буряадай АССР-эй Арадай эрдэм hуралсалай министерство, республикын Министрнүүдэй Совет гансал ород хэлэн дээрэ hуралсал, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха тухай хатуу шанга заабари заршам гаргажа байдаг hэн. Буряад хэлэ бэшэг шудалалгада тон багаар анхарал хандуулжа, социалис байгуулалтада манай хэлэнэй огто хэрэггүй болоhон шэнгеэр тоолодог бэлэй. Тиигэжэ ород хэлэ бэшэг шудалха сагшье ехэ болгогдожо, hуралсалай хүдэлмэриие ород хэлэн дээрэ ябуулжа байха ехэ программанууд зохёогдоо hэн. Теэд эндэшье муртэй hайн аша дүн гараагүйл даа. Энээнэйнь ямар ехэ муу нүлөө үзүүлжэ байhые бултадаа мүнөө нюдөөрөө хаража, шэхээрээ шагнажа ябана бэшэ гүбди?

hүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүд соо буряад хэлэ бэшэг үзэлгэ гэдэргээ татагдаа ха юм. Мүнөө үеын залуушуулай дунда түрэлхи хэлээ, буряад хэлэнэй бэшэлгые тон муугаар ойлгожо, олонхи зарим газарта буряад хэлэ бэшэг оройдоошье мэдэхэгүй залуушуул олошороо гэнэбди. Бүхы буряад уг заншалай юумэнүүдые, мүн үльгэр домогуудые хуушарhан юумэнүүд гэжэ өөдэнь үргэдэггүй, шоо үзэдэг, шобто харадаг хүнүүдшье бии болоhон байха юм.

Эдэ бүгэдэhөө уламжалан хүнүүдэй абари зангынь муудажа, үзэл бодолынь доройтон хубилжа, ехэ эбдэрэл, хёморолой боложо байhые гэршэлнэ. Иимэ ушар ниитэ хүн зоной хуби заяанда ехэ аюултай, харша удха шанартай. Тиимэhээ шэнэ ёhоор бодомжолжо, бүхы юумэнүүдые хуушанайнь байрада табижа, хубилган шэнэдхэхэ гэhэн манай партиин мүнөөнэй хараа шугам тон зүбтэй. Хубилган шэнэдхэлгэ хадаа олон үндэhэ яhатанай хэлэ бэшэгэй, соёл гэгээрэлэй, ёho заншалай, эрдэм бэлигэй улам саашадаа хүгжэлтэдэ үргэн ехэ зам гаргажа үгэбэ гээшэ.

Манай республикын дээдэ hургуулинуудта оролгын зарим шалгалтануудые үндэhэн хэлэн дээрэ үнгэргэхэ ёhотой. Тиигэхэдээ шалгалтын комиссиин гэшүүд-hурагшадай үндэhэн хэлэ hайн мэдэхэ мэргэжэлтэд байха зэргэтэй бшуу. Хүдөөгэй залуушуулай дундаhаа өөрынгөө үндэhэ яhатанай мэргэжэлтэдые олоор hургажа гаргаха тухай тусхай анхарал хандуулха саг ерээ. Хүдөө нютагуудта ажаллажа байха эрхим бэлэдхэлтэй залуу мэргэжэлтэд олоор хэрэгтэй болоно.

Эдир залуу хүбүүд, басагадаа hайн hайханаар хүмүүжүүлжэ, угайнь бэлиг шадабариие хүсэд дүүрэнээр хүгжөөжэ, «хүлынь дүрөөдэ, гарынь ганзагада» хүргэжэ шадаа hаа, буряад арад зоной, буряад ёho заншалай, хэлэ, бэшэгэйнь хуби заяан үнэн зүбөөр шиидхэгдэхэл.

С.-Ж. ЦЫРЕНОВ.

Санага нютаг.
Захаамин.

Засагай дээдын зургаанда

ҮШӨӨ ЕХЭ АМЖАЛТА ХҮСЭЕ!

...АССР-эй Арадай ...алай министерствын, Агропромышленностиин... нүүдэй холбоогой хүдэлмэрилэгшэдэй ... обкомой, Буряадай обкомой ... дүршалhан материал ... хаража үзөөд, мүн ... үйлэдбэриин бригада ... хүдэлмэриие эрхим hайнаар эмхидхэн ябуулхын түлөө республиканска социалис мүрысөөн тухай» 1979 оной ноябриин 29-дэ баталагдаhан хамтынгаа тогтоолтой зохилдуулан, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет ба Профсоюзуудай совет тусхай тогтоол батална.

Тус тогтоолой ёhоор, мал ажал хүгжөөлсэhэнэй түлөө **Зэдын,** ургамал тарилгые хүгжөөhэнэй түлөө **Түнхэнэй** районуудта нэгэдэхи hууринуудые олгоод, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба профсоюзуудай соведэй дамжуулгын Улаан туг тус тустань барюулагдаха болоо.

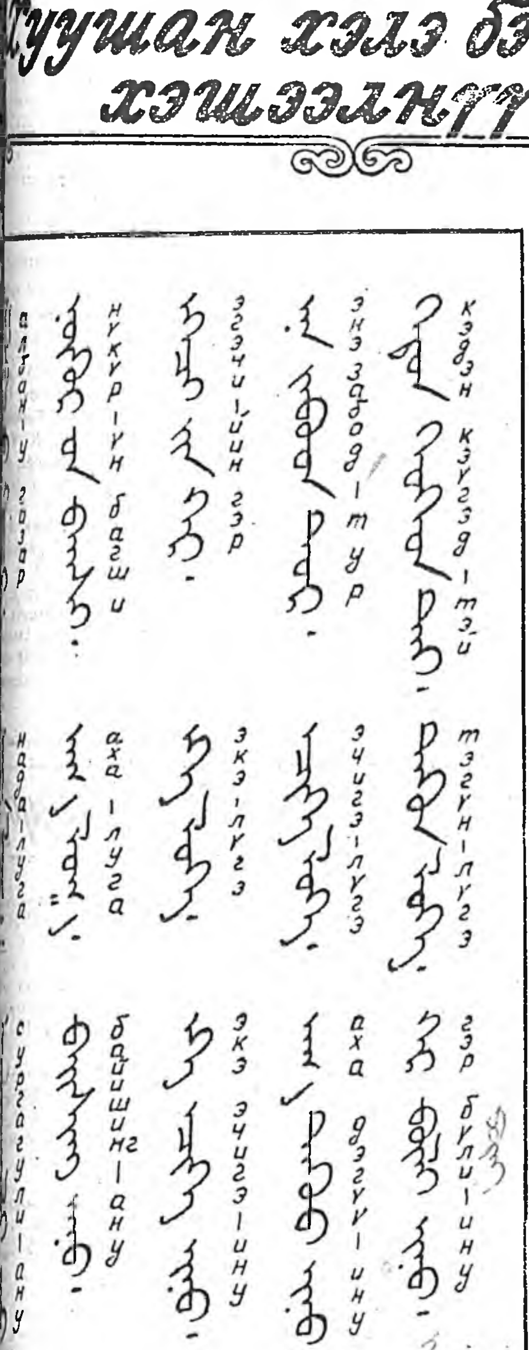
Мүн лэ иимэ амжалтын туйлагдаhанай түлөө **Сэлэнгын** ба **Ивалгын** районуудта хоёрдохи hууринуудые олгожо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба профсоюзуудай соведэй Хүндэлэлэй грамотануудые барюулха гэгдэбэ.

Мүн тус тогтоолой ёhоор, гурбадахи хоёр hуури **Яруунын** ба **Бэшүүрэй** районуудта олгогдохо болоо.

Нэрлэгдэгшэ районуудай hурагшадай үйлэдбэриин бригадануудай гэшүүдые үндэр шагналаарнь дашарамдуулан амаршалаад, үшөө ехэ амжалта хүсэе!

Хуушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

XXII.

1. Бидэ хамаанай падежэй — **-у, -ун, -йин,** зүгэй падежэй **-дур, -тур,** гаралай падежэй -аца, -эцэ, мүн хамтын падежэй **-тай** залгалтануудые үгэhөө амяаран бэшэдэг тухай үзэhэн байнабди: албан-у газар — албанай газар, нукур-ун багша — нүхэрэй багша, эчиги-йин гэр — эгэшын гэр, энэ забод-тур — энэ заводто, кэдүн кэүгэд-тэй — хэдэн хүүгэдтэй г. м.

2. Хамтын падеж **-тай, -тэй** гэhэн залгалтаhаа гадна **—луга, —лүгэ** гэhэн залгалтатай байдаг юм: **-луга** эрэ аялгантай үгын хойно амяараа бэшэгдэхэ (нада-луга — тамтай, аха-луга — ахатай г. м.), харин **—лүгэ** эмэ аялгантай үгын хойно амяараа бэшэгдэхэ (экэ-лүгэ, эчигэ-лүгэ, тэгүн-лүгэ — эхэтэй, эсэгэтэй, тэрээнтэй г. м.)

3. Гурбадахи нюурта хамаадалай **—ану** гэhэн залгалта эрэ аялгантай үгын hүүлдэ бэшэгдэхэ, —ину гэhэн залгалта эмэ аялгантай үгын hүүлдэ бэшэгдэхэ: сургагули-ану — hургуулинь, байишинг-ану — байшангынь, экэ эчигэ-ину — эхэ эсэгэнь, аха дэгүү-ину аха дүүнь, гэр бүли-ину — гэр бүлэнь г. м.

4. Дээрэ үгтэhэн шэнэ үгэнүүдтэ нэмэхэ юумэн гэхэдэ иимэ: хамту — хамта, басу — баhа, үгэй — үгы. Тиихэдэ гаралай падеж **-аца, -эцэ** гэhэн залгалтануудые абадаг аад, өөртэ хамаадаад байхадаа, **-ацаган, -эцэгэн** гэhэн залгалта абадаг юм: гэр-эцэ — гэрhээ, гэр-эцэгэн — гэрhээн гү, али өөрынгөө гэрhээ гэhэн удхатай; аха-аца — ахаhаа, аха-ацаган — ахаhаан гү, али өөрынгөө ахаhаа гэhэн удхатай. Текст соо: Би тэгүн-лүгэ хамту гэр-эцэгэн ирэжү байимой — Би тэрээнтэй хамта гэрhээн ерэжэ байнаб. Эндэ зарим зохилдолой залгалтануудые үзөөд, хамаадалай залгалтануудта орожо эхилбэ гээшэбди.

ДЕМОКРАТИЧЕСКА ХҮДЭЛӨӨН БАЙГУУЛАГДАБА

МОСКВА. Россин Федерациин политическэ атласта үшөө нэгэ ниитын эмхи нэмээ. «Красная пресня» заводой соёлой байшан соо Россин христиан-демократическа хүдэлөөнэй эмхидхэлэй съезд болобо. Тус политическэ партиин Устав, программа ба деклараци тэрээндэ хабаадагшад баталан абаhан байна.

Земскэ суглаа бэлдэжэ зарлаха ёhотой гэжэ тус хүдэлөөнэй түлөөлэгшэд тоолоно. Тус эмхиин гэшүүдэй hанамжаар, «революциин үедэ hалгаагдаhан Россидахи дээдын хуулита засагай залгаламжалан үргэлжэлүүлэгдэдэг гуримые hэргээхэ» гээшэ тус суглаанай зорилго болохо. Имагтал земскэ суглаан Россидахи гүрэнэй байгуулалтын түхэл янза тухай асуудал шиидхэхэ эрхэ мэдэлтэй гэжэ тус хүдэлөөнэйхид тоолоно.

Экономическа талаар тус хүдэлөөн ямар хараа бодол баримталнаб гэбэл, олон шэглэлтэй бүхы янзын зөөри, тэрэ тоодо үмсын зөөри байха ёhотой гэжэ тоолоно.

Шэнэ парти засагай түлөө тэмсэхэ hанаатай. Тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн, РСФСР-эй арадай депутат, Обнинск хотын Борисоглебскэ hүмын санаартан В. Полосиной мэдээсэhэнэй ёhоор, Россин шэнэ парламентда христиан-демократическа можо байгуулагданхай.

[ТАСС].

ТАСС · АПН
ХИЛЫН СААНАhАА

ХОЛБОО БАРИСААГАА БЭХИЖҮҮЛГЫН ЗАМ

ПЕКИН. КНР-эй Гүрэнэй Соведэй Премьер Ли Пэнэй хани ёhоной албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ерэжэ, хэhэн хөөрэлдөөнүүд хитад-совет хүршэ ёhоной харилсаае, хани барисаае бэхижүүлхэ замда шэнэ найдамтай алхам болобо. Дэлхэй дээрэ айхабтар ехэ хубилалтануудай боложо байха үедэ албанай хэрэгээр ерэhэн ушарынь шухала удха шанартай, гүнзэгы үүргэ нүлөөтэй байна. Уулзалганууд болон хөөрэлдөөнүүдэй амжалтатайгаар дүүрэhыень hайшаанабди. КПК-гай ЦК-гай орган болохо «Жэньминь жибао» газетэдэ толилогдоhон түрүү бэшэг соо энээндэ иимэ үндэр сэгнэлтэ үгтэнэ.

7 мянга гаран модо ута хилэтэй хүршэ хоёр социалис гүрэн — Хитад болон СССР, хоёр ороной арадууд хэр угhаа хойшо заншалта хани барисаатай юм гэжэ газетэ бэшэнэ. Тиигээшье hаа, хэдэн жэлэй туршада манай харилсаанууд хүндэ хүшэр замаар хүгжэhэн байгаа. М. С. Горбачевой нёдондо жэлэй май hарада КНР-тэ ошолго, хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэдэй түүхэтэ уулзалга манай оронуудай хоорондохи харилсаае гуримшуулан hайжаруулха арга олгоо. Энээнэй hүүлээр политическэ, экономическа, худалдаа наймаанай, эрдэм-техникын ба бусад hалбаринуудаар харилсаа холбоомнай улам саашадаа хүгжөөгдэжэ байна. Ли Пэнэй албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ерэлгэ хоёр талын харилсаае саашадань хүгжөөхэ, манай оронуудай хоорондохи хани барисаае, хүршэ ёhоной харилсаае улам гүнзэгырүүлхэ юм.

ТАСС-та ИНТЕРВЬЮ ҮГЭБЭ

БЕРЛИН. ГДР-эй премьер-министр Лотар де Мэзьер албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ошохынгоо урда тээ ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэhэн байгаа.

ГДР-тэ боложо байhан хубилалтанууд, үйлэ хэрэгүүд манай оронуудай хоорондо заншаhан харилсаануудта муугаар нүлөөлхэ байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Урдынхидал мэтэ Советскэ Союзтай гадаадын худалдаа наймаа ехээр хэхэбди. Ажабайдалай олохон асуудалнуудаар тон нягта холбоон тогтоогдонхой. Тэдэниие улам hайжаруулхые найданабди. Нэн түрүүн хүнүүдэй хоорондохи, удаань эмхи зургаануудай хоорондохи харилсаае хүгжөөлгэдэ анхаралаа хандуулхабди. Тиихэдэ hүмэнүүдэй түлөөлэгшэдэй хоорондо уулзалганууд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Манай оронуудай хоорондохи экономическа харилсаанда предприятинуудта өөhэдтэнь үргэн ехэ эрхэнүүдые үгэхын түлөө Советскэ Союз үнииhөө хойшо тэмсэнэ гэжэ Л. де Мэзьер ГДР-эй болон СССР-эй хоёр талын экономическа харилсаанда тогтожо хэлэхэдээ тэмдэглээ. Гэбэшье ГДР-эй урдын хүтэлбэри энээндэ hаад тойбо татадаг байгаа. Бидэ энээниие эрид буруушаанабди гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Соёлой һонин

«НЮУСА ТОБШЫН» ҮДЭР

Һаяхан Зүүн Сибириин соёлой дээдэ һургуулида буряад үндэһэн соёлой үдэр үнгэргэгдэбэ.

Улаан-Үдэ хотын В. Терешковагай нэрэмжэтэ үйлсэдэ хэдэн дабхар үндэр ордон соо түүхэтэй соёлой дээдэ һургуулиин үүдэндэ «Амар сайн!» гэһэн архагар томо үгэнүүд яларан харагдана.

Эгээл мүнөө үедэ үндэһэн соёлоо, хэлэ бэшэгээ саашадань һэргээн хүгжөөлгын шэнэ шатада энэ хэмжээ ябуулга ехэ удха шанартай байна. Юуб гэхэдэ, хорёод жэлэй хойшоо гараһан түрэл буряад хэлэн мүнөө үедэ хүгжэлтын шэнэ харгыда гараад байна гэхэдэ, арсахын аргагүй зүб.

Хэлэн — бүхы юумэнэй эхин. Хүгжэмэй, театрай искусство, уран зохёол, уран зураашье хэлэ бэшэггүйгөөр хүгжэжэ шадахагүй. Тиимэһээ соёлой институдай энэ үүсхэл яһала һайшаалтай байна.

Арадай уран бүтээлнүүдэй, элдэб урлалай, хэрэгсэлнүүдэй,... зурагуудай выставкэнүүд эндэ эмхидхэгдэбэ. Мүн дээдэ һургуулиин столоводо үндэһэн буряад эдеэ хоол элбэг дэлбэгээр бэлэдхэгдэжэ, залуушуулай, студентнэрэй һонирхол татаа.

Эгээл шухалань юуб гэхэдэ, монгол угсаатанай суута зохёол «Нюуса тобшо» тухай һонирхолтой хөөрэлдөөн болоно. Энэ «түхэрэн стол» гэхэдэ шэнэ ёһоной зүблөөн хадаа соёлой дээдэ һургуулиин студентнэр — олон яһатанай түлөөлэгшэдэй хабаадалтатайгаар үнгэрһэниинь бүри... һонирхолтой, анхарал татамаар байба.

Хэнэйшье мэдэһээр, Тува, Яхад, Хакас нютагуудай, Монгол ороной хүбүүд, басагад эндэ һурадаг хэ юм. Эдэмнай хожомоо үргэн олон зоной дунда соёл дэлгэрүүлхэ хүнүүд боложо гараха юм.

«Нюуса тобшоор» болоһон энэ хөөрэлдөөндэ уран зохёолшод Цэрэн Галанов, Баир Дугаров, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, уран зохёолшо Шираб-Нимбу Цыдендамбаев, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Борис Зориктуев, уран зураашан Баир Тайсаев, искусство шэнжэлгын эрдэмэй доктор Валентина Найдакова болон бусад хабаадалсаа.

...«Нюуса тобшо» зохёолоор иимэ конференцинүүд Улаан-Үдэ хотын Түб библиотекын 24-дэхи филиалда, Буряадай хүдөө ажахын дээдэ һургуулида болоо һааб даа.

«Нюуса тобшо»... 1240 он багта бэшэгдэһэн гайхамшагта зохёол. Энэ зохёолой түүхэ, тэрэнэй яажа тараһан, ямар хэлэнүүд дээрэ оршуулагдаһан тухай элидхэл хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Михаил Петрович Хомоновой хэжэ дүүргэхэдэ, һонирхолтой асуудалнууд ябаһаар олоор дэрэ зээрэһээ бууба.

— Энэ зохёол юундэ «Нюуса тобшо» гэһэн нэрэтэй болооб? — «Монгол» гэжэ юун гэһэн нэрэ гараба?

— Чингис-хаан буряадуудта доботолоо гү?

— Чингис-хаан тухай үшөө ямар зохёол бииб?

Тэндэ табигдаһан асуудалнуудые бултыень тооложо бархахагүй хүн тула үгтэһэн зарим харюунуудые хүрэлэнгүйгөөр ондоо үгэе.

Чингис-хаанай байгуулһан гүрэн зуу жэлэй туршада бата бэхи оршоһон гэжэ ааб даа. Тэрэ хатуу шэрүүн сагта. Тээд нүүлдэнь Чингис-хаанай үри һадаһадай хоорондоо эбээ таһарһан, газар уһаяа буляалдаһан тухай мэдэнэбди. «Нюуса тобшын» бэшэгдэхэдэ, Чингис-хаан үни хада наһа баранхай байгаа. Тиимэһээ хүлгөөтэй сагта нюусаар бэшэгдээд, нэгэ гэр бүлын угай бэшэг мэтэ болоо гэ-һэн һанамжа бии. Тээд энэмнай арсадаатай асуудал.

«Монгол» гэһэн үгэ Буряадай түрүүшын эрдэмтэн Доржи Банзаровай тухайлжаар, «Мон» гэжэ хада Урда Монголдо байһан гэжэ мэдэнэбди. «Гол» гэһэн үгэ биднэдэ танил. «Мон» хадын гол, хурааныгаар «монгол» болоно юм.

ха. Тээд энэмнай баһа бэсагамжелга ха юм даа.

Буряадуудта Чингис-хаанай доботолһон тухай олон янзын тобшолол бии. Баргажан-Түхэмдэ тэрэнэй хүбүүн Зэбэ доботолходоо, нэгэшье хүнөө, морёо алуулангүй, һанаһанайнаа хүрэжэ, газарые эзэлээд бусаһан гэхэ. Тээд Чингис-хаанай угай эхин болохо буряадуудай урдаһаа эсэргүүсэлгүй байһан тухай баһа бии.

Чингис-хаан тухай олон зохёол бэшэгдээд лэ ааб даа. Суута Рашид-ад-Динэй, Позднеевэй, Владимирцовай, Лубсан Данзанай, Василий Янай, Исай Калашниковай болон бусадай зохёолнуудые олондо мэдээжэ...

Асуудалнууд үшөөл бууждал болоо. Юуб гэхэдэ нэн болотор хэрэглэгдээд байһан «Нюуса тобшо» гэһэн зохёол хадаа олоной анхарал, һонирхол татаха ёһоороо татана бшуу.

Тэрэнэй бэшэгдэһэнэй 750 жэлэй ойн мүнөө энэ Монгол орондо, мүн дэлхэйн түрүү хүн түүхэ үргэнөөр тэмдэглэхэнь бшуу.

«Нюуса тобшо» гэһэн зохёолнай Чингис-хаанай уг гарбал, нэмтэр тухай, 13-дахи зуун жэлэй Монгол ороной байдал тухай бэшэгдэнхэй суута зохёол гэжэ дахин дабтая. Манай СССР орондо тэрэ дахин «Юань-чао би-ши» гэгдэн Хальмагай АССР-эй хэблэлдэ дүрбэн (ород, монгол, буряад, хальмаг) хэлэн дээрэ энэ зохёолые ном болгон гаргаха байна.

...Соёлой дээдэ һургуулида үглөөнэй 8 сагһаа эхилһэн буряад үндэһэн соёлой үдэр хадаа үдэшэ өөой студентнэрэй уран һайханай концертээр дүүрэбэ.

Һайн даа! Иимэ үдэрнүүдые хүдөө ажахын, багшанарай дээдэ һургуулинуудта үшөөл, үшөөл үнгэргөө һаа, ямар һайн һэйхан һэм даа!

Г. ТОГОЛОЕВ.

ХУЖАРЛАН ХАРАБА

Суута чардашта уян нугархай, шамбай солбон хатаршад — бүхы цыган табор хабаадалсана. Элдэб үнгэтэй үргэн юбкэнүүдтэй цыган эхэнэрнүүд түүдэг тойроод хүнгэхэнөөр хатарна. Сэбэр һайхан эхэнэрнүүдэй сарбууда алтан бугаагууд яларна. Хүгжэмэй аялга бүри шангадана, цыганууд хүхюун зугаатайгаар хатарна. Баяр жаргал, уйдхар гашуудал, инаг дуран гэхэ мэтэ манай ажабайдалай хани болодог ха юм. Имагтал Австриин агууехэ композитор, «вальсын хаан» Иоганн Штраус «Цыганский барон» гэһэн опереттэ соогоо хүнэй ехэ мэдэрэл тухай домоглоо юм.

Буряадай Ленинэй орденто гүрэнэй оперо, баледэй академическэ театрта һаяшаг хүн зон олон байгаа. Энэньшье ойлгосотой. Ушар юуб гэхэдэ, энэ зүжэгэй премьерэ боложо, олониитын анхарал татаа бшуу. Мүнөө оперо, баледэй театрай сценэ дээрэ агууехэ композитор И. Штраусай «Цыганский барон» (В. Шкваркин — либреттын автор) гэһэн опереттэ найруулагдан табигдаба. Иоганн Штраус опереттэдэ угаа дуратай байгаа юм. Илангаяа «Цыганский барон» гэһэн зохёолдоо айхабтар дуратай һэн. 1885 ондо бэшэгдэһэн хүгжэмэй энэ зохёол эрхим бүтээлнүүдэйнь нэгэн гэжэ тоологдохол ёһоороо тоологдодог. Энээнһээ урда тээ зохёогдоһон «Үрэмшөө» («Летучая мышь»), «Весёлая вдова», «Ночь в Венеции» гэһэн зохёолнууд баһал эрхимүүдэй тоодо ородог. Жак Оффенбах опереттын эхи табижа, үргэнөөр мэдээжэ болоһон классик юм. Композитор Иоганн Штраус Венскэ классическа жэшээтэ опереттэнүүдые зохёогоо һэн. Классическа түхэлэй венскэ вальс зохёоһонойнгоо түлөө тэрэ «вальсын хаан» гэжэ нэрлэгдэһэн байгаа.

Гэхэтэй хамта сүлөөтэ цыган бүлэнэрые харуулһан театрай ордондо бууябди... «Цыганский барон» гэһэн хоёр үйлэтэй опереттэ. Элдэб үнгэтэй юбкэнүүд далбага мэтээр намалзана, хэсэнүүд хүнхинэлдэнэ, цыганууд хатарна. Улаан шаровар, үнэтэй сэнтэй жилет үмдэһэн набтаршаг бэетэй, халзан толгойтой тарган шаг цыган хүхижэ, сэнгэжэ байһан табор тээшэ дурагүйшэгөөр харана. Тиимэ даа. Тэрэмнай гахайн фермын эзэн (таба мянган гахайтай), бароной гахайшан байһан Зупан ха юм. Тэрэ Венгриин энээхэн нютагта ажаһуудаг цыгануудай таборые иишэ тиишэнь намнана. Буряадай АССР-эй габьяата артист Г. Тушемилов энэ роль шадамар бэрхээр гүйсэдхэнэ. Тэрэ гахай үсхэбэрилэгшэ Зупанай образые һайнаар гаргаа. Һаяхан барлаг байһан энэ хүмнай ёһотойл эзэн болоһоноо харуулхын тула иишэ тиишээ һүндэлнэ, ябуултана. Тэрэ ябуулгатайхан, өөрынгөө аша туһые харадаг хүн гэжэ абаһаар ойлгохоор.

— Үндэр түрэлтэ, Зупан! Тобир тарган поршоонхо питомник сооһоо үгы болошоо, — гэжэ экономка Мирабелла (артистка В. Панчукова) мэгдүүгээр хэлэбэ. В. Панчукова өөрынгөө ролиие бэлигтэй бэрхээр наадаа.

Дахяад цыганууд соотой хүхюунээр хатаран наадана, экономка Изабелла эзэндээ хашхарна, саб сагаахан самсатай танигдаагүй эрэтэй хүн гаража ерэнэ. Тээд эндэ юун болоно гээшэб? Заримашуулай түсэбүүдые хубилган, нүгөөдүүлэйнь байдалые һэргээн тогтоожо, ажабайдал үргэлжэлһээр.

Опереттын гол удхань юрыншье һаа, ажабайдал адли орёо хүшэр гэжэ ойлгонобди. Иоганн Штраусай «Цыганский барон» гэһэн опереттэ удха түгэлдэр гэжэ тоологдодог. Тиимэһээ тэрэ театрай коллективэй болбосоролые, арга боломжые тодорхойлон харуулна. Опереттын жанрта хүгжэмэй хэлэншье орёо хүшэр гэжэ тоологдодог. Имагтал сценэ дээрэ энэ опереттые табиха гээшэ хүшэр хүндэ зорилго байгаа юм. Оперно театр бүхэн иимэ опереттэ табижа шадахагүй юм.

Манай Буряадай Ленинэй орденто гүрэнэй оперо, баледэй академическэ театр «Цыганский барон» гэһэн опереттые муу бэшээр табяа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эндэ найруулан табигша режиссёр С. Панчуковой ба театрай ахамад хормейстер, дирижёр, Буряадай АССР-эй арадай артист Б. Кимэй габьяа ехэ. Балетмейстер, Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша А. Батубаева, хормейстер О. Молонова, концертмейстернүүд Е. Игнатьева, А. Праведников гэгшэд опереттын амжалтада хубитаяа оруулалсаһан байна. Энэ оперно эрхим зохёол гүйсэдхэгшэ бүхэн хүгжэмэй талаар һонор хурса. Театрай коллектив дуулаха, наадаха үүргэеэ амжалтатайгаар дүүргэнэ. Арсенын (Зупанай басаган) парти гүйсэдхэһэн сопрано хоолойтой Буряадай АССР-эй габьяата артистка Л. Галсановае магтамаар. Губернаторай, граф Омонай гэгшын парти гүйсэдхэһэн баритон В. Косенко (Буряадай АССР-эй габьяата артист М. Глинкын нэрэмжэтэ дуушадай бүхэсоюзна конкурсын дипломант) нэгэ жэгдээр дуулана. Артистка А. Шалаева (Чипрын парти), Буряадай АССР-эй арадай артистка С. Дашицыренова (Саффин парти опереттын гол парти) бэлигтэйгээр наадана. Дуунай партинуудые гүйсэдхэгшэд, хоорой солистнуудые һайшаамаар. Опереттын хоёр үйлэһөө һүүлшынхинь онсо шалгарна. Зүжэгтэ наадаһан геройнуудай гоё һайхан костюмууд, шэмэглэл харагшадта тон ехээр һайшаагдаа ёһотой.

Сценын шэмэглэл (РСФСР-эй арадай уран зурааша, РСФСР-эй Гүрэнэй шангай лауреат А. Тимин) тон зохидоор бүтээгдэнхэй. Манай академическэ театрай режиссёр С. Панчуков классикада хандаха зуураа, шэнэ онол аргануудые саг үргэлжэ бэдэржэ байдаг гэжэ ойлгохоор.

«Цыганский барон» гэһэн хоёр үйлэтэй опереттэ Буряадай гүрэнэй оперо, баледэй академическэ театрай һүүлэй үедэ табиһан урагшатай зүжэгүүдэй нэгэн болоно. Опереттын харагшадта һайшаагдахын тула артист бүхэн эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллаха зэргэтэй. Зүжэгэй бусад рольнуудта Буряадай АССР-эй арадай артист М. Глинкын нэрэмжэтэ дуушадай бүхэсоюзна конкурсын лауреат В. Бальжинимаев (Барон Баринкай), Буряадай АССР-эй габьяата артист М. Раднаев (барлаг Оттокар), Буряадай АССР-эй арадай артист Н. Панчуков (бароной зараса), Буряадай АССР-эй арадай артист Г. Багадаев (хаанай ноён Карнеро), Буряадай АССР-эй габьяата артист Б. Цыденжапов (цыган үбгэн), артист Б.-З. Шаралдаев (дарга) болон бусад бэлигтэйгээр наадаба.

...Цыганууд түүдэг тойроод, хүхюун зугаатайгаар эрьелдэн хатарна. Тэдэнэй һүр жабхалантайгаар, уян нугархайгаар чардаш хатархадань, тэдэнэй ажабайдалда айхабтар дуратай байһые ойлгохонь хүшэр бэшэ. Харагшад удха түгэлдэр, хүхюун наада зугаатай опереттэ хараһандаа урма баяртай ябаһан байха.

Һаяхан манай оперо, баледэй академическэ театрай анхан байгуулагдаһаар 50 жэл гүйсэбэ. 50 жэл гээшэмнай бээз хүсэһэн наһан болоно. «Академическэ» гэһэн үндэр нэрэ зэргэеэ театрай коллектив үдэрһөө үдэртэ батадхажа байха зэргэтэй.

А. СОДНОМОВ.

БУЛТАНИИЕ ҺОНИРХУУЛНА

Пионернүүдэй городской ордон соо эдэ үдэрнүүдтэ һурагшадай гараар хэгдэһэн элдэб бүтээлнүүдэй выставкэ үнгэргэгдэжэ байнхай. Хүнэй нюдэ баясуулма һайхан выставкэ гэхэдэ алдуу болохогүй ха. Хотын гурбан районуудай пионернүүдэй дружинанууд энэ выставкэдэ хабаадалсана.

Пионернүүдэй городской ордонгойхид «Эрбээхэй», «Байгал», «Хуһахан» гэжэ мэтын хибэсүүдые нэхэнхэй. Гадна эдеэнэй амһартануудые хүбүүд модоор хэжэ табинхай. Энэ кружогые Б. С. Содномов хүтэлбэрилдэг юм.

Эндэ кофто, джемпер, платинууд оёгдожо үлгөөтэй. Модон дээрэ һиилэһэн угалза, зурагууд һайханаар бүтээгдэнхэй. А. Гайдарай нэрэмжэтэ клубайхид үнгэ бүриин зурагтай хибэсүүдые шэмэглэн гоёожо, элдэб зүйлнүүдые олоной анхаралда табинхай.

Эндэхи бүхы экспонадууд зүһэ үнгөөрөө, гоё һайханаараа, нарин нягтаар бүтээгдэһээрээ илгарна гэхэдэ болохо.

Е. Рудневагай нэрэмжэтэ клубайхид үльгэр онтохонуудай геройнуудай дүрсэнүүдые шадамар бэрхээр бүтээнхэй. Олон янзын — улаан, ягаан, хүхэ, ногоон үнгэтэй утаһаар оёһон угалзануудтай сүүмхэнүүд болон бусад зүйлнүүд табигданхай. Уран гартай үхибүүд эдэ бүгэдые эрхимээр бүтээжэ шадаа бшуу. Л. Милонова, С. Сажина, Н. Черниговская гэгшэд шадабари ехэтэй хүтэлбэрилэгшэд байһанаа харуулаа.

М. Серовой нэрэмжэтэ клубайхид баһал дутахагүйгөөр оролдоо. Бүдөөр хэһэн нааданхайнууд — баабгай, үнеэн, морин, унаган гэхэ мэтэ нэгэ буланда табигданхай. Тэдэнэй ойро үбгэн, эжы, үри хүүгэдэй дүрсэнүүд табигдаад, адууһа малтай, хубиин ажахытай айл аймаг харуулагданхай. Наймагай Оля Полякова бүд соо хүбэн хэжэ, һархяагуудые бүтээнхэй. Тэдэниие ханада үлгөөд, зүү хадхаад байхада болохо.

Улаан-Үдын һургуулинуудһаа хүбүүд, басагад үдэр бүри олоороо ерэжэ, выставкые ехэтэ һонирхожо харана. Тиигээд тусхай дэбтэр соо һанамжануудаа бэшэхэдээ, гайхал, магтаалаа мэдүүлнэ. 16-дахи, 18-дахи, 20-дохи, 45-дахи һургуулинуудай, 53-дахи ясли-садай үхибүүд баяр хүргэжэ байһан тухайгаа бэшэнхэй. Тэдээнһээ гадна ехэшүүл олоороо ерэжэ харана.

Минии һанахада, республикын Арадай эрдэм һуралсалай министерство иимэ хэрэгтэй хүдэлмэриие хүдөөгэй һургуулинуудта хүдэлгэгдэдэг кружогуудта эдэбхижүүлхэ, дэлгэрүүлхэ зэргэтэй. Телевидени, радиогой хүдэлмэрилэгшэд иимэрхүү выставкэнүүдые мартангүй, хүн зондо дуулгажа, харуулжа байбал, һайн һэн.

Е. ПРОНТЕЕВА, ажалай ветеран.

ГЭР БҮЛЭҺӨӨ ЭХИТЭЙ

Хасагуудай уг унгиин ажаһуудаг хуушанай нютаг Ехэ-Хүдэридэ «Гэр бүлэнүүдэй найдамтай хүдэрһөө гүрэн түрын бата бэхи байдал дулдыдана» гэжэ нэрэтэй һайндэр үнгэргэгдэбэ. Хабарай дулаахан энэ үдэр хүдөөгэй соёлой байшан соо хаахаанагүй хүгжэм зэдэлжэ, эндэ тэндэ хүхюун зугаа, энеэдэн тараа байгаа бэлэй. Алтан түрэеэ наадаһан Денис Никифорович ба Мария Семеновна Евдокимовтан тайзан дээрэ гаража, нютагаерхидайнгаа үршөөһэн, магтаһан халуун үгэнүүдтэ хүртэбэ. Эдэнэр найман үхибүүе үндылгэжэ, мүнөө хорин юһэн ашанараа мүн гурбан гушанараа харалсажа, хамһалсажа байдаг гээшэ. Гушан гурбан жэлэй туршада эбтэй эетэйгээр хамта ажаһууһан Александр Алексеевич ба Александра Ефимовна Жуковтан зургаан үхибүүе хүмүүжүүлжэ үндылгэһэн, мүн найман ашанартай юм. Юрэдөө, энэ нютагта олон үхибүүтэй гэр бүлэнүүд угаа олон.

Баян дээрэ наадагшад хүхюу шогтой хүгжэм, зугаануудаар хүн зоной зүрхэ сэдьхэл сэнгүүлээ, басагад частушкануудые хангюурдаа. Эгээл эдэбхитэй, дуун, хатарта дуратай залуушуулые нэрлэбэл, Г. Кожевникова, Л. Назимова, Б. Бурлаков, И. Гатаулин гэгшэд болоно. Һурагшад О. Иванова, Л. Сеченова, И. Венедиктова мүн лэ бэлиг шадабарияа харуулаа.

Е. АЛЕКСАНДРОВ.

Эдир хүгжэмшэнэй амжалта

Агын хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин коллектив эдир үетэниие гоё һайханда дуратайгаар, дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ талаар нилээд ехэ ажал хүдэлмэри ябуулдаг байна. Нёдондо Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэһэн «Тэхэ бабанын найрта», Түбэй телевидениин «Хүхюухэн нотонууд» гэжэ дамжуулгада түс һургуулиин һурагшад амжалтатай хабаадалсажа, түрэл нютагаа суурхуулаа бэлэй.

Бүри һаяхана Эрхүүгэй областиин Ангарск хотодо арадай инструментнүүд дээрэ наадалгаар эдир бэлигтэнэй Бүхэроссин зональна харалгын үнгэргэгдэхэдэ, Агын хүгжэмэй һургуулиин 5-дахи классай һурагша Бутид Жугдурова тэрээндэ хабаадалсажа, амжалта түйлаба. Тэрэ багша Цымжит Жаргаловна Жалсановагай һургадаг иочин гэжэ хүгжэмэй инструментын класста һурадаг юм.

Эдир хүгжэмшэн Зүүн Сибириин нефтехимиин гол үүрхай болохо Ангарск хотодо үнгэргэгдэһэн эдир наадагшадай харалганда хабаадалсахадаа, жюрин һонорто хүгжэмтэ гурбан зүйл дурадхаа. Тодорхойлходо, агууехэ композитор Моцартын вальс, Монголой хүгжэмшэн Гончиксумлагай «Ардын гурбан дуун» гэжэ хүгжэмтэ пьесэ, Агын хүгжэмэй һургуулиин багша, СССР-эй Композиторнуудай холбооной гэшүүн Баяр Дондоковой хүгжэмтэ 2 пьесэ тэрэ шадамар бэрхээр наадажа, харагшадай болон холо ойроһоо ерэһэн хүгжэм шэнжэлэгшэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн байна.

Тиигэжэ манай нютагай эдир хүгжэмшэн Бутид Жугдурова Буряадай, Тувын АССР-нүүдһээ, Красноярска хизаарһаа, Шэтын областьһоо сугларжа мүрысэһэн олон наадагшад сооһоо онсо шалгаран, Бүхэроссин зональна харалганай лауреадай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Гадна манай округой Шэнэ-Орловск тосхоной дунда һургуулида эмхидхэгдэһэн ород арадай инструментнүүдэй ансамблиин гэшүүд багша А. А. Афанасьевай хүтэлбэри доро энэ харалганда амжалтатай хабаадалсажа, дипломдо хүртэбэ.

Б. ГАРМАЖАПОВ, манай корр.

БАРИЛДААНАЙ ХИБЭС ДЭЭРЭ

Эдиршүүлэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Ленинград хотодо болобо. Бүхы шахуу союзна республикануудай спортын хэдэн бүлгэмүүдэй 300-гаад аха наһанай эдир барилдаашад энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

Манай республикаһаа багшанарай институдай физическэ культурын факультедэй 1-дэхи курсын студент, спортын мастер Дугар Жамсуев, 48-дахи һургуулиин 11-дэхи классай һурагша Виктор Писарев, 9-дэхи һургуули дүүргэхэеэ байһан Леонид Ширапжалсанов гэгшэд РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

Тиихэдээ «Динамо» бүлгэмэй республиканска соведэй хүүгэдэй спортын һургуулиин директор, спортын мастер В. А. Вострецовой һурган һоридог спортын мастерта кандидат Леонид Ширапжалсанов 50 килограммай шэгнүүртэ эдэбхитэй һайнаар барилдажа, аяар 43 атледүүдэй дундаһаа дүрбэдэхи һуури эзэлбэ. Тиигэжэ тэрэ СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргээ. Энэнь манай эдир барилдаашанай түрүүшын ехэ амжалта гээшэ.

Тэрэ эдиршүүлэй дунда Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шэлэн абаха зорилготойгоор июниин 6-да Алма-Атада үнгэргэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

* * *

«Динамо» бүлгэмэй спортсменүүдэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар уласхоорондын ехэ мүрысөөн Монголой ниислэл — Улаан-Баатар хотодо һаяхан дүүрэбэ. КНДР-эй, МНР-эй, Румыниин болон СССР-эй суглуулагдамал командანууд хабаадаһан байгаа. Совет ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ гол түлэб Буряадай барилдаашад оробо.

Манай командаһаа спортын мастернууд Юрий Майдарханов, Владимир Шестаков гэгшэд бар хүсэтэй, гоё һайхан арга дүрэтэй байһанаа харуулжа, түгэсхэлэй нааданда гараһан байгаа. Эндэ Юрий очкогоор диилэжэ, чемпион болобо. В. Шестаковһоо гадна, спортын мастер Бата Цырендашиев өөрынгөө шэгнүүртэ хоёрдохи һуури эзэлжэ, мүнгэн медаляар шагнагдаа. Спортын мастернууд Ю. Сандаков, И. Кадыров, В. Ванкеев гэгшэд гурбадахи һууринуудые эзэлбэ. Спортын мастернууд В. Актинов, И. Тютрин өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ дүрбэдэхи һууринуудта гараһан байха юм.

Хибэсэй ээзэд командаараа илаба. СССР-эй барилдаашад — хоёрдохи, КНДР-эй түлөөлэгшэд гурбадахи шатын дипломуудаар шагнагдаһан байгаа.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35— Баримтата фильм. 10.00— Мультфильмнүүд. 10.35 — «Булагууд». 11.05— Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 12.05— Белоруссиин хүгжэмтэ фольклор. 12.45—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 13.30— Шэнэ һонин. 14.10—Владимирска ханаабай барилгые болюулхын түлөө тэмсэл тухай. 16.45— М. Мусоргский. 17.15— Баримтата фильмүүд: «Поклонись полю своему» (Алас-Дурнын кинохроникын студи), «Арендаторы» (Горький хото). 18.05— Мультфильм. 18.35— Арадай аялга дуунууд. 18.45—Философиин темэдэ хөөрэлдөөн. 19.30— Шэнэ һонин. 20.00— Дэбжэлтэ. Мэдээсэл. Соносхол. 20.30— РСФСР-эй гүрэнэй духовой оркестр наадаха. 20.50—«Вход в лабиринт»— 5 серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. 22.00—Время. 22.30 —Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 22.35— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.45—«Хараа бодол». 00.15— Хүгжэмтэ дамжуулга. 00.45— Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Волошиной акварельнүүд». 9.35, 10.35 — Хүгжэм. 7-дохи класс. 10.05, 11.05— Англи хэлэн. 11.35, 12.35 —Литература. 6-дахи класс. 12.05—«ТелеЭКО». Журнал. 13.05—Испанида Арадай фронт байгуулгатай холбоотой үйлэ хэрэгүүд тухай баримтата фильм. УЛААН-ҮДЭ. 17.30— Мультфильм. 17.40—«Экран» — сорсолбори. 18.10—«Бүхэсоюзна сатирическэ «Фитиль» киножурнал. 18.20— Буряад хэлэнэй хэшээл. 18.55— Өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ ба өөһэдыгөө өөһэдынгөө мүнгөөр хангаха гүримда республикые оруулха тухай. 19.55— Буряад ороной шэнэ һонинууд. 21.00— «Амгалан нойрсогты багашуул!» 21.15— РСФСР-эй городуудай телестудинууд. 22.00— И. С. Бах. 4-дэхи номерой партитура. 22.30—«Бултанай эрхилхэ спорт». 22.45—«Аккаттоне»— уран һайханай фильм (Итали).

ГАЛАЙ АЮУЛҺАА ҺЭРГЫЛҺЭНЭЙ ТҮЛӨӨ

Республикын арадай ажахынуудай барилганууд болон һуурин тосхонуудые галай аюулһаа хамгаалха ба һэргылхэ талаар дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн гаргагдаба. Үнгэрөөд байһан үе соо республикын совет, ажахын болон захиргаанай эмхинүүдтэ галай аюулһаа һэргылхэ талаар зарим тэды амжалта түйлагдаа гээд Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй баталан абаһан тогтоол соо хэлэгдэнэ.

Хурамхаанай райондо түймэрэй аюул сараха, һэргылхэ талаар эрхим үрэ дүн түйлагдаа. Үнгэрөөд байһан 1989 оной туршада түс райондо гал түймэрһөө һэргылхэ эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулагдаһан дээрэһээ түймэр гараха ушар үсөөрһэн байна. Районой ажахынуудта түймэр сарахада хэрэгтэй уһа абадаг тусхай зургаан һаба тодхогдоһон, галай аюул сараха һайн дуранай дружинын гэшүүд, жолоошод үдэр, һүниие илгэнгүй дежурладаг болоһон байха юм. Тиихэдэ һуурин тосхонуудай ажалшадай, малай гүүртэ, отаруудта хүдэлжэ ябагшадай дунда һэргылэмжын, ойлгууламжын хэмжээ ябуулганууд хараалагдадаг болонхой. Мүн Прибайкалиин районой Гремячинскын сельскэ Соведэй, Тарбагатайн районой «Советская Россия» колхозой, Загарайн районой «Татарский ключ» гэжэ карьероуправлениин болон бусад предприяти, эмхи зургаануудай коллективүүдтэ галай аюулһаа барилганууд болон оршон тойронхи байгаалияа хамгаалха асуудалда онсо анхарал хандуулдаг болоһон байха юм.

Тэрэшэлэн үнгэрһэн энэ үе соо «Бурятгеология» нэгэдэл, Яруунын районой Тулдуунай совхоз, Хурамхаанай районой Дэрээнэй совхоз, Прибайкалиин районой Зырянска сельскэ Совет түймэрэй аюулһаа һэргылхэ талаар һайн бэлэдхэлтэй болоһон байба гэжэ тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

Гэхэтэй хамта республика дотор галай аюулһаа һэргылхэ хүдэлмэри һулаар эмхидхэгдэдэ гээд энэ тогтоол соо хэлэгдэнэ. 1989 оной туршада республика дотор түймэр гараха ушар олошорһон, ехэ хэмжээнэй гарза хэгдэһэн, ниитын һүрэг малай, хүнүүдэйшье галай аюулда ороходо ябадал үзэгдэһэн байха юм. Илангаяа Баунтын, Ивалгын, Яруунын, Кабанскын, Хэжэнгын, Захаминай, Мухар-Шэбэрэй, Хоринской, Прибайкалиин, Сэлэнгын, Түнхэнэй районуудта галай аюултай тэмсэхэ, һэргылэмжын хэмжээ ябуулганууд һулаар эмхидхэгдэнэ.

Буркоопсоюзай, «Забайкаллес», «Бурятавтотранс» нэгэдэлнүүдэй, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын, Баунтын, Ивалгын, Хойто-Байгалай районуудай предприяти, ажахынуудай дунда галай аюулһаа һэргылхэ, тэмсэхэ, хамгаалха хэмжээ ябуулганууд һулаар эмхидхэгдэнэ.

Арадай ажахын барилганууд болон һуурин тосхонуудые галай аюулһаа һэргылхэ талаар дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн согсологдожо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, республикын профсоюзуудай совет иимэ тогтоол абаба.

Арадай депутадуудай сельскэ, поселково Соведүүдэй дундаһаа Прибайкалиин районой Гремячинскын сельскэ Совет шалгаржа, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, республикын профсоюзуудай соведэй Хүндэлэлэй грамота, 300 түхэриг шан бариулагдаба. Хүдөө ажахын ба промышленна предприятинууд сооһоо Тарбагатайн районой «Советская Россия» колхозой, Загарайн районой «Татарский ключ» гэжэ карьероуправлениин коллективүүд эрхим гэгдэжэ, түс түстаа Хүндэлэлэй грамота, 200 түхэриг мүнгэн шан абаха болобо.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси мүнөөдэр хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлбэ. Энээн тухай информационно мэдээсэл мүнөөдэрэй номерто үгтэбэ.

Республика доторнай газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай хоёр һара түлэг дундаа ябуулагдана. Загарайн районой «Дружба» колхозһоо Н. Дегтяревой хэһэн корреспонденци «Уһалууриин түхеэрэлгэнүүд олон болгогдохо» гэһэн гаршаг доро толилогдоо. Энэ жэлдэ газарай хүрьһэндэ шииг нойтоной бага байһан дээрэһээ эндэхи луговодууд һара урид газараа уһалжа эхилһэн байна. Мүнөө эндэ бүлүүр долоон станци хүдэлгэгдэнэ, минеральна болон нютагай үтэг жүүлгэ гаргагдана. Эндэ лугомелиоративна тусхай отряд байгуулагданхай.

Газетын хоёрдохи хуудаһанда арадай хиналтын материалнууд үгтөө. Буряадай АССР-эй арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ И. Пытин энэ хуудаһанда «Ехэ нуурай зоболонгууд» гэһэн статья толилуулна. Байгал шадарай ой тайгада арадай хинагшадай, журналистнуудай хэһэн шалгалта тухай «Манай бага ЦКК-нууд» гэһэн гаршаг доро үгтэбэ. Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай арадай хиналтын гол бүлэгэй түрүүлэгшэ Т. Ревенскаягай статья «Шалгалта ямар үрэтэйб?» гэһэн гаршагтай.

«Элүүр энхэ — баялиг, бултанда, булта — элүүр энхын түлөө» гэһэн тусхай хуудаһанай материалнууд — номерой гурбадахи хуудаһанда.

«Байгалай үмэнэхи түрэл хизаарнай» гэһэн заншалта гаршагай материалнууд, республиканууд, соёлой һонин энэ номерто бии.

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.

Кино, театрнууд

Театр оперы и балета
Авторский концерт композитора С. МАНЖИГЕЕВА — в 19.
Бурятский драмтеатр имени Х. Намсараева
Открытие малой сцены — «Шамбалын орон хаанабши?» (Где ты Шамбала?) — в 19-30.
Русский театр драмы
«Игра в фанты» — в 19-30.
«Дружба»
«Операция «Ы» и другие приключения Шурика» — в 9-50, «Груз 300» — в 11-50, 15-30, 17-10, 20-50 (удл.), «Под принуждением» — в 13-40, 18-50.
«Прогресс»
Красный зал — «Семья» (2 с.) — в 10, 12-40, 15-20, «Мудрая царица Мандухай» (2 с.) — в 18-10 «Чаша терпения» — в 21-30.
Зеленый зал — «Короткое замыкание» — в 9-40, 13-30, 19-10, 21-10, «Криминальный ... тет» — в 11-40, 15-30, ...
«Родина»
Мультфильмы — в 10, ... «Четыре мушкетера» (2 с.) ... 11-20, 18-10 «Четверо ... кардинала» — в 14; 20-...
«Октябрь»
«Принцесса-павлин» — ... 14-40, «Груз 300» — ... (удл.), 13-10, 16-20 ... 20-10, 21-40, «Идеальное ... ступление» — в 23.
«Эрдэм»
«Несуразные каникулы» — ... 40, 12-50, 14-20, «... лифта» — в 11, 15-50, ... 30, 21-20.
«Восток»
«Солнце в кармане» — ... «Встреча» (2 с.) — в 18, ...
«Байкал»
«Встреча» (2 с.) — в 18-...
ДК «Текстильщик»
«Салон красоты» — в ...

В. Х. ХАН...

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ, ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-56-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52. секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Н-03447. Заказ № 103.